

Keelekümblusprogrammi jätkusuutlikkus

UURINGU ARUANNE

PEETER MEHISTO

HIIE ASSER

TALLINN
VEEBRUAR 2005

Sisukord

Saateks.....	3
--------------	---

Uurimisalused

Sissejuhatus.....	4
Uurimuse eesmärgid.....	5
Valim.....	5
Uurimismeetodid.....	5
Uurimisvahendid.....	6
Andmete töötlemine.....	8

Uurimistulemused

Keelekümbuskoolide juhtimine.....	9
Keelekümbuse kajastus koolide arengu- ja õppekavades.....	22
Lapsevanemad keelekümbusest.....	25
Õpetajad keelekümbusest.....	35
Õpetamine keelekümbusklassis.....	45
Kokkuvõte.....	50

Lisad

Lisa 1: Õpetaja ja õpilaste verbaalse ja mitteverbaalse käitumise uurimiseks "Suhtlemine klassis"

Lisa 2: Keelekümbusmetoodika rakendusastme uurimiseks "Tunnivaatlusleht"

Lisa 3: "Keelekümbusklasside õpetajate küsimustik"

Lisa 4: Keelekümbusklasside lapsevanemate küsimustik "Анкета для родителей учеников классов языкового погружения"

Lisa 5: Koolijuhtide intervjuu küsimustiku raamistik

1999. aastal otsustas Haridus- ja Teadusministeerium koostöös Kanada Rahvusvahelise Arengu Agentuuriga luua keelekümblusprogrammi ja aastal 2000 koostöös Integratsiooni Sihtasutusega Keelekümbluskeskuse. Aastal 2000 alustasid Keelekümbluskeskuse juhtimisel tegevust varajase keelekümbluse esimesed klassid neljas vene õppekeelega koolis. Tänu Keelekümbluskeskuse ja tema partnerite tõhusale ja sihikindlale tööle on tänaseks programmi kaasatud 27 kooli ja 9 lasteaeda.

Arvestades lastevanemate ja koolide tellimust on oodata programmi jätkuvat laienemist. Programmi laienemine toob endaga kaasa uusi pingeid ja väljakutseid nii koolidele kui Keelekümbluskeskusele. Valmistudes programmi laienemiseks tõhustab Keelekümbluskeskus programmi juhtimist ja arendamist läbi seire ja hindamise. Sellega seoses on kutsutud ellu ka käesolev programmi jätkusuutlikuse uuring.

Uuringu eesmärgiks on välja selgitada, mis on taganud programmi senise edukuse, millised on varajase keelekümbluse jätkusuutlikkuse tagamiseks vajalikud tingimused ja mis samme on vaja astuda programmi latusaks arendamiseks.

Uurijad tänavad käesolevas uurimuses osalenud keelekümbluse pilootkoolide Tallinna Läänemere Gümnaasiumi, Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasiumi, Kohtla-Järve Ühisgümnaasiumi ja Narva Vanalinna Riigikooli direktoreid, õppealajuhatajaid, keelekümblusõpetajaid, lapsevanemaid ja õpilasi.

Samuti avaldavad uurijad toetuse ja kasuliku nõu eest tänu Haridus- ja Teadusministeeriumile, Integratsiooni Sihtasutusele ja Keelekümbluskeskusele ning väärtuslike konsultatsioonide eest uurimisplaani kavandamisel ja andmete analüüsil ekspertidele Montreali McGilli ülikooli professor Fred Genesee'le, Naomi Holobow'le, Ontario Haridusuuringute Instituudi teaduritele Sharon Lapkinile ja Doug Hart'ile. Uurijad tänavad ladusa koostöö eest tehnilist toimetajat Mare Maxwelli ja statistik Peeter Kolki.

Uurijad avaldavad erilist tänu projekti põhirahastajale, Kanada saatkonnale Eestis.

Peeter Mehisto
Hiie Asser

UURIMISALUSED

Sissejuhatus	4
Uurimuse eesmärgid	5
Valim	5
Uurimismeetodid	5
Uurimisvahendid	6
Tunnivaatluslehed	6
Küsimustikud	7
Intervjuu	7
Kooli dokumentide analüüsi maatriks	8
Andmete töötlemine	8

SISSEJUHATUS

Eesti venekeelse kogukonna keeleõppenõudlus viitab keelekümblusprogrammi pideva laienemise vajadusele järgmiste aastate jooksul. Ka Keelekümbluskeskuse strateegiline plaan näeb ette programmi jätkuvat laienemist uutesse koolidesse. Keelekümbluskeskuse ressursside suunamine programmi laienemisse viib paratamatult selleni, et töö fookus nihkub eemale nendelt koolidelt, kus keelekümblusprogrammi alusel on juba mitme aasta jooksul edukalt töötanud.

Praegused esimese põlvkonna õpetajad on läbinud üle 300 tunni keelekümbuskoolitust. Nad on keelekümbusõppe korraldamisel edukad olnud. Seda kinnitavad õpilaste õpitulemused ja lapsevanemate rahulolu uuringud. Uued keelekümbusprogrammiga liituvad õpetajad ei ole nii suures mahus keelekümbusalast koolitust läbinud. Tähtis on uurida, kuidas ja mis ulatuses on õpetajate keelekümbuskoolitus mõjutanud programmi juurutamist.

Õpetajate toetamine on koolijuhtide ja Keelekümbluskeskuse tähtsaim ülesanne. Käesolev uurimistöö selgitab välja, milliseid samme on astunud uute õpetajate lõimimiseks programmi. Tõstes teadlikkust tõhusatest lõimimisvõtetest, saavad Keelekümbluskeskus ja koolid paremini uusi õpetajaid toetada ning programmi arendada.

Keeruliseks muudab olukorra tõsiasi, et tegelikult peavad koolid jätkama muudatuste protsessi juhtimist, mis vältab veel aastaid. Varase keelekümbusprogrammi juurutamise täistsükkel kestab kokku 9 - 10 aastat. Ilmne on, et koolidele tuleks kasuks jätkuv tugi selle pika protsessi juhtimisel. Käesolev uurimistöö soovib anda koolidele olulist infot programmi edust ja kitsaskohtadest ning loob lisavõimaluse arendada partneritevahelist kahekõnet programmi kulgemise üle.

Programmi arenedes põhikooli vanematesse klassidesse vajavad metoodilist ja moraalset tuge nii kogemustega õpetajad kui programmiga uued liitujad.

Käesoleva uurimuse tulemused aitavad määratleda programmi arenguvajadusi. Soovitusi, mis põhinevad vajaduste analüüsil, saab kasutada infoallikana programmi uurimuspõhisel strateegilisel planeerimisel.

UURIMUSE EESMÄRGID

UURIMISTÖÖ ÜLDISED EESMÄRGID ON:

- anda ülevaade keelekümbuskoolidele, Keelekümbuskeskusele ja Haridus- ja Teadusministeeriumile varajase keelekümbuseprogrammi eduteguritest;
- selgitada välja varajase keelekümbuse jätkusuutlikkuse tagamiseks vajalikud tingimused;
- kirjeldada programmi arendamiseks vajalikke samme.

UURIMISTÖÖ SPETSIIFILISED EESMÄRGID ON:

Uurida ja kirjeldada,

- kuidas kool lõimib uusi õpetajaid keelekümbusprogrammi;
- missugust tuge ja kellelt saavad kogemustega ja kogemusteta keelekümbusõpetajad;
- kas ja kuidas toetavad kooli strateegilised dokumendid (arengu- ja õppekava) keelekümbusprogrammi juurutamist ja arendamist;
- millised on kogemustega ja kogemusteta õpetajate programmiga seotud hoiakud, kavatsused ja probleemid;
- kas ja kuidas erineb õpetajate ja koolijuhtide käitumine poiste ja tüdrukute suhtes;
- kuidas märgatakse ja rahuldatakse õpetajate, koolijuhtide ja lapsevanemate soove ja muresid;
- mis ulatuses rakendatakse keelekümbusmetoodikat igapäevases töös klassis;
- kuidas on lapsevanemad programmiga rahul ja missugused on nende soovid.

Kirjeldada programmi rakendamise edutegureid ja teha konkreetseid soovitusi üldnimetatud valdkondades, kus uuring toob välja muudatuste vajaduse.

VALIM

Uuritav valim moodustub järgmistest isikutest neljast varase keelekümbusprogrammi pilootkoolist (Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium, Tallinna Läänemere Gümnaasium, Kohtla-Järve Ühisgümnaasium, Narva Vanalinna Riigikool):

- koolijuhid (4 direktorit ja 4 õppealajuhatajat);
- I – V klassides töötavad kogemustega ja kogemusteta keelekümbuse õpetajad – 40 õpetajat, neis *ca* 50% kogemusteta või lühiajalise kogemusega;
- pilootkoolide IV ja V klassi lapsevanemad - *ca* 180 vanemat.

UURIMISMEETODID

Käesolevas uurimuses kasutatakse järgmisi kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid uurimismeetodeid:

- küsitlemine:
 - kirjalikud küsimustikud;
 - suuline süvaintervjuu;
- vaatlus: keelekümbusklasside tunnivaatlused, kasutades tunnivaatluslehti ja üldhinnangu tabelit;
- koolidokumentide sisu analüüs: koolide strateegiliste dokumentide analüüs, kasutades analüüsimaatriksit.

Valitud uurimismeetodid ja –vahendid võimaldavad uurimuseks kavandatud aja jooksul (neli kuud) koguda mahuka ja paljutahulise andmestiku, mis on püstitatud uurimiseesmärkide saavutamiseks vajalik. Kvantitatiivselt analüüsitakse lapsevanemate ja

õpetajate kirjalikke küsimustikke ja koolijuhtide intervjuude andmestikku. Küsimustike struktuuris ja sisus on arvestatud, et kolme sihtgrupi vastused on võrreldavad ja võimaldavad seoseid luua ka varasema uuringu tulemustega. Tunnivaatlusi ja kooli dokumente analüüsitakse nii kvalitatiivseid kui kvantitatiivseid meetodeid kasutades. Kvantitatiivsel teel kogutud andmestikku kõrvutatakse kvalitatiivse uurimisandmestikuga, mis võimaldab anda põhjalikuma pildi keelekümbeluse seisundist kooli tasandil.

Keelekümbeluseprogrammi kulgu on aastatel 2000-2004 uurinud Tartu Ülikooli Haridusteaduskonna uurimisrühm (uurimisrühma juht Hiie Asser). Uurimus *Varajase keelekümbeluse õpitulemused* keskendus keelekümbeluse õpitulemuste uurimisele, kuid kirjeldas ka keelekümbeluse õpilaste perede sotsiaal-majanduslikku tausta, keelekümbeluseprogrammis õppimise motiive ja rahulolu programmi kulgemise ja tulemustega. Käesolevas uurimuses kasutatakse nimetatud uuringu andmestikust pärinevaid võrdlusandmeid lapsevanemate rahulolu ja hoiakute kohta.

UURIMISVAHENDID

TUNNIVAATLUSLEHED

Uurimuses kasutati kolme tunnivaatluslehte:

- õpetaja ja õpilaste verbaalse ja mitteverbaalse käitumise uurimiseks (lisa 1);
- keelekümbelusemetoodika rakendusastme uurimiseks (lisa 2);
- tunni üldhinnangu tabelit.

Tunnivaatlusleht "Suhtlemine klassis"¹

Üldeesmärk

Tunnivaatlusleht on koostatud eesmärgiga aidata uurijatel, õpetajatel ja koolijuhtidel määratleda ja omandada sellised suhtlemis- ja õpetamisstrateegiad, mis võimaldavad erinevate vajadustega õpilastel võrdselt tõhusal viisil õppida.

Alaeesmärgid:

Koguda informatsiooni, mis aitab vaatlajal:

- registreerida suhtluse sagedus õpetaja ja õpilaste vahel;
- registreerida, kas suhtlust algatab õpetaja või õpilane;
- registreerida, kas õpetaja küsimused on ainepõhised, nõuavad kõrgemal tasemel mõtlemisvõimet, julgustavad õpilasi oma mõttekäike edasi arendama;
- registreerida, mis vahekorras on õpetaja positiivne, negatiivne ja neutraalne tagasiside;
- registreerida, kas positiivne tagasiside keskendub tunnustamisele ja arengu toetamisele;
- otsustada, kas tunnidünaamika toetab õppimist.

Koguda andmeid selle kohta, mis aitab klassiruumis tagada:

- tüdrukutele ja poistele võrdset tähelepanu ja hariduse kvaliteeti;
- kõikide õpilaste aktiivset kaasamist;
- kriitilise mõtlemise arendamist;
- õpetaja toetavat lähenemist / käitumist, vältimaks õpilaste õppeprotsessist väljalangemist;
- õpilaste õpioskuste arendamist.

¹ Kohandatud *Creative Associates International* materjalide põhjal. www.caii.com

Tunnivaatlusleht "Keelekümblusmetoodika"

Üldeesmärk

Tunnivaatlusleht on loodud eesmärgiga aidata vaatllejal, õpetajal ja koolijuhil määratleda ja uurida keelekümblusmetoodika rakendamist klassiruumis ühtsetelt seisukohtadelt.

Alaeesmärgid

Koguda andmeid järgmistes valdkondades:

- keeleõppe ja aine sisu õppimise ühendamine;
- teise keele õppimiseks soodsa keskkonna loomine;
- õppematerjali mõistetavaks tegemine;
- õpetaja kõne efektiivsus;
- õpilaste väljendusoskuse arendamine;
- õpilaste erinevate vajaduste arvestamine;
- hindamine ja keelekorrektsuse arendamine.

Tunnivaatlusleht "Üldhinnangu tabel"

Tabeli eesmärk oli hinnata õpikeskkonda, õpilaste haaratust ja õpetajate tegevuse efektiivsust ning kontrollida, mil määral uurijate arusaamad klassis nähtu osas ühilduvad.

KÜSIMUSTIKUD

Uurimuses kasutatakse kaht kirjalikku küsimustikku – keelekümblusõpetajatele (lisa 3) ja keelekümblusklasside lapsevanematele (lisa 4).

Küsimustik keelekümblusõpetajatele

Eesmärgid

Küsimustiku eesmärk on:

- välja selgitada õpetajate hinnang oma tööle keelekümblusklassis; kasutatavad õpetamismeetodid; hoiakud ja arvamused kooli sisekliima ja programmi arengu kohta koolis;
- kaardistada keelekümblusõpetajate haridustaust ja koolituskogemused;
- aidata õpetajatel teadvustada oma professionaalseid vajadusi;
- aidata koolijuhtidel ja Keelekümbluskeskusel paremini mõista, kuidas õpetajaid toetada, sh registreerida programmi rakendamisega kaasnevad vajadused.

Küsimustik keelekümblusklasside lapsevanematele

Eesmärgid

Küsimustiku eesmärgid on:

- välja selgitada lapsevanemate hoiakud ja arvamused, sh programmi kulgemise kohta II kooliastmes;
- aidata lapsevanematel teadvustada kodu kui partneri rolli keelekümblusprogrammi arendamisel;
- aidata koolidel ja Keelekümbluskeskusel paremini mõista lapsevanemate hoiakuid ja arvamusi;
- registreerida programmi rakendamisega kaasnevad vajadused.

INTERVJUU

Eesmärgid

Koolijuhtide intervjuerimise eesmärgid:

- kaardistada keelekümblusprogrammi rakendamist toetavad ning takistavad asjaolud;

- kaardistada keelekümbluskoollide direktorite ja õppealajuhatajate hariduslik taust ja enesetäienduse tase;
- selgitada välja koolijuhtide hinnang programmi arengule;
- selgitada välja programmi rakendamisega kaasnevad vajadused, sh koolijuhtide koolitusvajadused.

KOOLI DOKUMENTIDE ANALÜÜSI MAATRIKS

Eesmärk

Dokumentide analüüsi maatriksi eesmärk on välja selgitada:

- keelekümblusprogrammi koht kooli strateegilistes dokumentides (õppekava ja arengukava);
- kas ja mil määral on keelekümblusprogrammi arenguga seotud vajadused peegeldatud kooli strateegilistes dokumentides.

ANDMETE TÖÖTLEMINE

Andmete sisestus toimus MS Exceli abil. Excelisse loodi sisseehitatud kontrolliga sisestusvormid. Excelisse sisestatud andmed imporditi statistilise andmetöötlemise programmi SPSS. SPSSis andmed puhastati, ühendati, kontrolliti ja kodeeriti analüüsiks. Kogu andmetöötlus toimus paketi SPSS.

Peamisteks kasutatud meetoditeks olid aritmeetilise keskmise arvutus ja võrdlus ning sagedustabelid ja nende põhjal koostatud graafikud. Korrelatsioonide ja nende olulisuste arvutamiseks kasutati Spearmani korrelatsioonikordajaid kahepoolse (two- tailed) olulisuse testimisega. Olulisuse nivooks oli analüüsil $\alpha=0,05$. Analüüsidel välistati puuduvate väärtustega juhud kõikjal, paariviisiliselt (pairwise).

SPSS eksport formaadis on korduvanalüüsiks vajadusel kättesaadav.

UURIMUSTULEMUSED

Keelekümbuskoolide juhtimine	10
Keelekümbuse kajastus koolide arengu- ja õppekavades	22
Lapsevanemad keelekümbusest	25
Õpetajad keelekümbusest	35
Õpetamine keelekümbusklassis	45

Keelekümbluskooskoolide juhtimine

Põhiterminid	10
Eesmärgid	10
Meetod, valim ja ajakava	10
Koolijuhtide ametialane taust	11
Programmi arengut toetavad ja takistavad asjaolud	12
Rahulolu programmiga	12
Koolijuhtide tugevused	12
Kooli tugevused ja muud faktorid, mis tagavad programmi edu	13
Probleemid ja lahendused keelekümblusprogrammi arendamisel	14
Keelekümblusprogrammi tulemuslikkuse hindamine	15
Suhtlus lapsevanematega	16
Kooli sisekliima: kooli juhtkonna ja õpetajate vaheline koostöö	16
Õpetajate toetamine	17
Õpetamine ja õpilaste vajaduste arvestamine	19
Programmi rakendamise kaasnevad vajadused	19
Järeldused ja soovitused	20
Üldised soovitused	21

PÕHITERMINID

Keelekümbuskool – kool vene emakeelega õpilastele, kui õppetöö toimub klassiti eesti keele keelekümbuse programmi või venekeelse tavaprogrammi järgi või kool, kus kogu õppetöö kõigis klassides toimub keelekümbusprogrammi järgi.

Koolijuht – antud uurimistöös käsitletakse koolijuhina nii direktoreid kui õppealajuhatajaid.

EESMÄRGID

Koolijuhtide intervjuerimise eesmärgid on:

- kaardistada keelekümbuskoolide direktorite ja õppealajuhatajate hariduslik taust ja enesetäienduse tase;
- selgitada välja koolijuhtide hinnang programmi arengule;
- kaardistada keelekümbusprogrammi rakendamist toetavad ning takistavad asjaolud;
- selgitada välja programmi rakendamise kaasnevad vajadused, sh koolijuhtide koolitusvajadused.

MEETOD, VALIM JA AJAKAVA

Intervjuud andsid nelja varajase keelekümbuse pilootkooli neli direktorit ja neli õppealajuhatajat. Need neli kooli avasid keelekümbusklassid 2000. aasta septembris. Intervjuud toimusid ajavahemikus 24.11. - 29.12.2004. Intervjuu viisid läbi 2 uurijat, kellest üks esitas küsimusi ja teine tegi märkmeid (lisa 5). Märkmete tegija küsis vajadusel täpsustavaid küsimusi. Intervjuude kestus oli 1,5 - 2 tundi.

KOOLIJUHTIDE AMETIALANE TAUST

1. Staaž direktorina või õppealajuhatajana

1 – 2 a	3 – 5 a	6 – 10 a	11 – 15 a	16 - ...a
1	2	2	1	2

2. Staaž keelekümbluskooli direktorina või õppealajuhatajana

1 – 2 a	3 – 5 a	6 – 10 a	11 – 15 a	16 - ...a
1	7	-	-	-

3. Eriala ja lõpetatud õppeasutus

3 inimest – matemaatika (Leningradi Pedagoogiline Instituut, Pihkva Pedagoogiline Instituut, Tallinna Pedagoogikaülikool)

2 inimest – vene filoloogia (Tartu Ülikool, Tallinna Pedagoogikaülikool)

2 inimest – algõpetus (Tallinna Pedagoogikaülikool)

1 inimene – eesti keel ja kirjandus (Tallinna Pedagoogikaülikool)

4. Keelekümbluskoolitustel osaletud tundide arv enne 1.09.2003

Ajavahemikus 2000-2003 korraldas Keelekümbluskeskus suures mahus koolitusi koolijuhtidele ja õpetajatele. Alates 2003/04. õppeaastast on Keelekümbluskeskuse poolt korraldatava koolituste maht vähenenud.

Kaheksast koolijuhist 7 on keelekümbalusalasel koolitusel Eestis, Kanadas ja Soomes viibinud *ca* 25 päeva. Need koolitused olid korraldatud Keelekümbluskeskuse poolt. Üks koolijuht pole läbinud mingit keelekümbulsealast koolitust enne 1.09.2003.

5. Keelekümbluskoolitustel osaletud tundide arv pärast 1.09.2003

Koolituse maht on eelmise perioodiga võrreldes keskmiselt veidi vähenenud. Koolijuhid on keelekümbulse alasel koolitustel viibinud keskmiselt 5 – 10 päeva, mis olid korraldatud Keelekümbluskeskuse poolt. Programmiga hiljem liitunud koolijuht on läbinud *ca* 15 päeva keelekümbulse alast koolitust alates 1.09.2003. Lisaks on koolijuhid osa võtnud teistest koolijuhtidele mõeldud koolitustest (juhtimine, seadusandlus, arenguestluste temaatika jms).

6. Tunnid keelekümblusklassides / tavaklassides; õpetatav aine

Ükski koolijuht ei anna tunde keelekümblusklassides. Koolijuhid saavad keelekümblusklassis õpetaja rollis olla asendusõpetajana, kui selleks vajadus tekib. Kuus koolijuhti annavad käesoleval ajal tunde tavaklassides (eesti keel, matemaatika, bioloogia, statistika), kaks koolijuhti ei anna tunde.

7. Keelekümbluskooli juhi ametijuhend

Keelekümbluskoolide juhtide sõnul ei erine nende ametijuhend tavakooli juhtide omast. Ühe erandina märgitakse, et ametijuhendis on eraldi välja toodud keelekümblusklasside kureerimine. Ühel juhul on uus ametijuhend väljatöötamisel. Selles kirjeldatakse täpsemalt koolijuhi tööd keelekümbluslapsevanemate ja õpetajatega.

8. Tulevikust

Kaheksast koolijuhist kolm arvab, et töötab samal ametikohal ka viie aasta pärast. Ülejäänute hulgast kaks arvavad, et jäävad tööle haridussüsteemi ja ühel või teisel viisil seotuks keelekümblusega, kaks ei saa vanuse tõttu enam praegusel ametikohal töötada ning üks koolijuht arvab, et töötab edaspidi õpetajana.

PROGRAMMI ARENGUT TOETAVAD JA TAKISTAVAD ASJAOLUD

RAHULOLU PROGRAMMIGA

Koolijuhid on väga rahul (7 vastanut) ja rahul (1 vastanu) keelekümblusprogrammiga. Väitega *Mulle meeldib igal hommikul kooli tulla* on 5 koolijuhti täiesti nõus ja 3 nõus. Oma rahulolu taset põhjendavad nad järgmiselt:

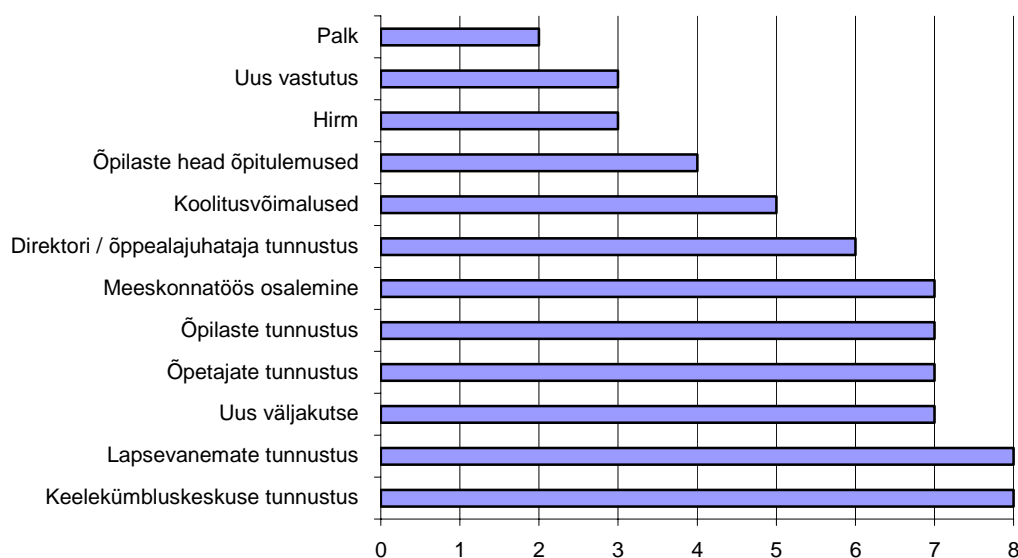
- sidusrühmad saavad aru, et keelekümbluse näol on koolile valitud õige suund;
- kollektiiv on programmiga rahul ja vene ning eesti õpetajate hoiakud teineteise suhtes on paranenud;
- algul 4aastase projektina väljakuulutatud programmist on saanud toimiv haridusprogramm ja mudel;
- uurimistulemused ja õpetajate tagasiside on tõestanud, et programm on edukas;
- keelekümblus tõmbab kooli lapsi juurde, seega on programm kooli ellujäämise küsimus;
- keelekümblusõpilased on eesti kultuuri omaks võtnud ja tunnevad end vabalt ka vene kultuuriruumis.

KOOLIJUHTIDE TUGEVUSED

Analüüsid esene kui juhi oskusi ja omadusi, mis toetavad keelekümblusprogrammi edukat ellurakendamist, tõid usutletavad oma tugevustena välja alljärgnevad: juhtimis- ja planeerimisoskus, suhtluspädevus, keelteoskus, nõustamisoskus, teadmised keelekümblusest ja veendumus mudeli sobivusest ning positiivsus.

On rida asjaolusid, mis motiveerivad koolijuhte keelekümblusprogrammi juhtima ja arendama (joonis 1).

Joonis 1. Koolijuhte keelekümblusprogrammi juhtimisel väga motiveerivad asjaolud.

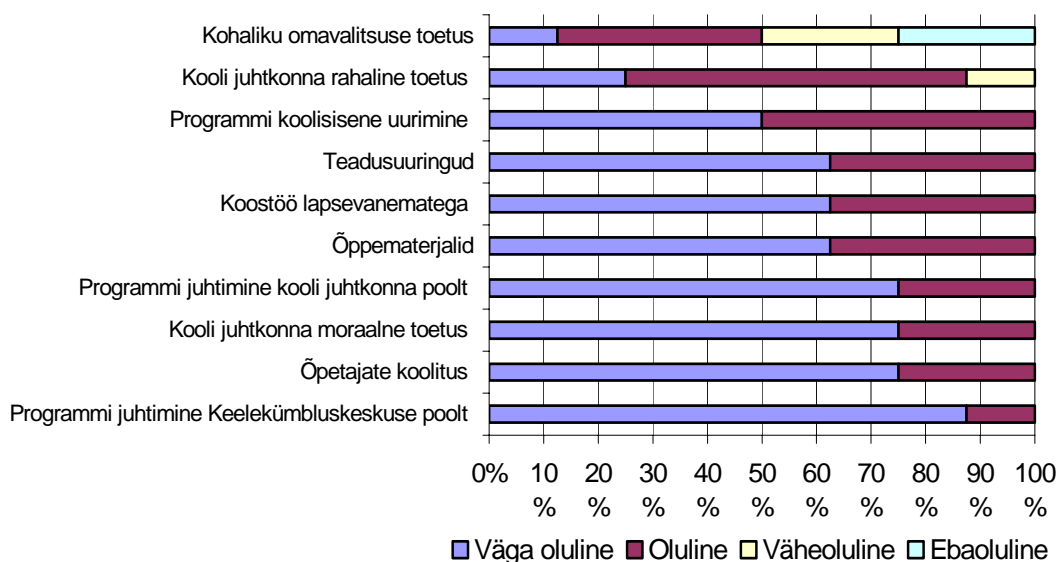

KOOLI TUGEVUSED JA MUUD FAKTORID, MIS TAGAVAD PROGRAMMI EDU

Edufaktorid

Koolijuhid põhjendavad keelekümblusprogrammi edu paljude erinevate asjaoludega.

Joonis 2. Keelekümblusprogrammi edu mõjutavad asjaolud koolijuhtide hinnanguis.

Programmi juhtimist Keelekümbluskeskuse poolt tõsteti esile kõige olulisema edufaktorina. Enam on koolijuhtide arvates programmi arengut positiivselt mõjutanud ka kooli juhtkonna moraalne toetus programmile ja programmi juhtimine kooli juhtkonna poolt ning õpetajate koolitus. Kohaliku omavalitsuse toetust on 50% koolijuhtidest hinnanud väga oluliseks või oluliseks (joonis 2).

Kooli tugevused

Koolijuhid töid kooli tugevustena esile järgmised asjaolud:

- tugev otsiva vaimuga meeskond ja head suhted kollektiivis (8 korda)
- aktiivsed, pädevad ja vastutustundlikud õpetajad (6)
- eesti ja vene osakonnaga kool (2)
- piisav arv keelekümbelõpilasi (1)
- keelekümbelõpilaste head õpitulemused (1)
- motiveeritud õpilased (1)
- noor kool ja kollektiiv (1)
- heal tasemel planeerimine (1)
- algkool töötab eraldi hoones (1).

PROBLEEMID JA LAHENDUSED KEELEKÜMBLUSPROGRAMMI ARENDAMISEL

Keelekümbelõpilaste käivitamine on koolile suur väljakutse. Programmi algstaadiumis koolijuhtide ees seisnud probleemid ja neile leitud lahendused on kirjeldatud intervjuude põhjal muutmata kujul.

PROBLEEM	LAHENDUS
Lapsevanemate hirmude maandamine. Peamine hirm teadmatus ees – millised tulevad õpitulemused.	Individuaalsed vestlused ja koosolekud lapsevanematega.
Polnud pädev oma tööülesandeid täitma, eelkõige õppealajuhataja üldised oskused olid väikesed. Kollektiiv ei aktsepteerinud mind õppealajuhatajana. Suhtlemine õpetajatega oli raske, eriti keeruliste isiksustega toimetulek.	Õpe toimus kogemuste kaudu, kuid ka juhtivtöötajate kursustel ja teiste kümbelõpilaste õppealajuhatajatega suhtlemisel.
Õppekava, me ei teadnud, mida ja kuidas õpetada.	Aeg aitas üle saada oma kogemuste najal.
Keelekümbelõpilaste klassi õpetaja kogu aeg nuttis. Õpetaja kogematus, meetodilised probleemid. Eesti keele õpetaja ümberkohanemise klassiõpetajaks läks raskelt. II poolaastal läks kergemaks.	Meeskonnatöö kogemuse omandamine ja samm-sammult, direktor – õppealajuhataja – õpetaja koostöö laabumine; kogemuste ammutamine, õpetaja oli töökas. Keelekümbelõpilaste keskus aitas probleeme lahendada. Soomlastega koos lapsevanemate koosolekud. Kanada tugi.
Klassi komplekteerimine.	Ülelinnaline propaganda raadios, TVs, loengud lasteaedades. Laste otsing andis hiljem võimalusi valida (2 õpilast kohale). Järgmisel aastal reklaami ei tehtud ja jälle oli raskusi komplekteerimisel. Ühest aastast ei piisanud, et usaldus programmi vastu oleks olemas.
Ruumi ettevalmistamine, õpetaja leidmine.	
Süsteemi sisseelamine – igas mõttes.	
Seletamine, mis on keelekümbelõpilaste ja mida õpetajad teevad.	Lahendus oli lapsevanematele keelekümbelõpilaste näitamine.

PROBLEEM	LAHENDUS
Saada lapsi kooli (programmi II aasta).	Reklaami tegemine programmile.
Oli olemas vastuseisu ja vastutöötamist.	Sellega otseselt ei tegelenud, vaid tegelesin lapsevanematega – keelekümbeluse tutvustamine, lobby-töö.

Osad probleemid on 5 aasta jooksul, mil programm toiminud on, lahenenud, eriti I kooliastme osas. Programmi arenedes II kooliastmesse aga lisanduvad uued, millest suuremad on koolijuhtide sõnul sobivate õpetajate leidmine ja õppevara komplekteerimine, õpetajate tunnikoormuste kombineerimine (eriti perioodil, kui iga eestikeelse aine tunde on veel vähe) ja õpetajatevaheline koostöö (ühised arusaamad keelekümbeluse põhimõtetest, nõuded, meetodid jms).

Lisaks toovad koolijuhid välja järgmised keelekümbelusspetsiifilised probleemid:

- personaliprobleemid: aineõpetajaid ja klassiõpetajaid on raske leida;
- abiõpetaja leidmine;
- abiõpetaja ametikoha rahastamine, et keelekümbeluse õpetajate töökoormus normaliseerida;
- õpetajate kindlustamine töökoormusega põhikooli II kooliastmes;*
- keelekümbeluse pilootkoolide vähene koostöö;
- ainetevahelise integratsiooni loomine;
- õpilaste hindamise juhendi rakendamine keelekümbelusprogrammis;
- raskused töö koordineerimisel arvuka (3 õppealajuhatajat jt) juhtkonna tõttu;
- keelekümbeluse ideoloogia ja eesti keele õppe vajalikkuse tunnistamine kogu kollektiivi poolt;
- õpetajate eesti ja / või vene keele mittevaldamine;*
- raamatukoguhoidja kaasamine õppekirjanduse tellimisse;
- õpilaste arvu langus II kooliastmes seoses õpilaste koolist kooli liikumisega ja tõsiasi, et uusi õpilasi ei saa keskastmes programmi juurde võtta;
- eestikeelse logopeedi puudumine;
- õpilaste suur arv klassis.

* mainitud 2 - 3 korda.

Koolijuhid toovad välja ka rea üldiseid probleeme:

- eesti keele õpetajate leidmine tavaklassidesse;
- koostöö eesti ja vene osakonna õpetajate vahel: vene poole õpetajad ei tunne end alati hästi eestikeelses keskkonnas, keeleoskus on vilets; eestlased tahaksid, et kool oleks rohkem eesti kooli moodi; vahel on vähe vastastikust sallivust;
- vajadus õpetajate koolituse järele hindamise alal;
- erialase kvalifikatsiooni puudumine mõnedel õpetajatel;
- gümnaasiumiastme puudumine (probleem lapsevanemate vaatevinklist);
- ebapiisav koostöö kohaliku omavalitsusega;
- kahe koolihoone ülalpidamine;
- materiaalne baas – ruumide heakord, spordivarustus, teatud õppevahendite puudus;
- koolihoone – küttesüsteem ja aknad - seisund.

KEELEKÜMBELUSPROGRAMMI TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Koolijuhid kirjeldavad programmi tulemuslikkuse hindamise meetoditena õpilaste õpitulemuste uurimist (kontrolltööd), teadusuuringute tulemuste uurimist, õpetajate, õpilaste ja lapsevanemate küsitlemist, tunnivaatlusi ja õpilaste enesehinnangu ankeeti.

SUHTLUS LAPSEVANEMATEGA

Lapsevanemate kaasatus ning poolehoid on üks programmi edukuse võti. Koolides on aktiivselt kasutusel traditsioonilised töövormid lapsevanematele keelekümbelse tutvustamiseks: ülekoollilised ja klasside lapsevanemate koosolekud, õpetajate ja kooli juhtkonna kõnetunnid, teated õpilaste päevikutesse. Suhteliselt vähem kasutatakse infokirjade saatmist kodudesse ja arenguestlusti. Õpetajate poolt kodude külastamine ei leia reeglina aset.

Lisaks kasutavad koolid programmi tutvustamiseks praegustele ja tulevastele lapsevanematele ning avalikkusele erinevaid infokanaleid nagu kooli kodulehekülge, kohalik ajaleht, kaabel TV. Samuti kutsutakse lapsevanemaid kooli traditsioonilistele spordi- ja kultuuriüritustele eesmärgiga keelekümbelust tutvustada. Lapsevanemate tagasiside programmile saadakse otsese suhtluse kõrval ka anketeerimise teel.

Koolijuhid kirjeldavad lapsevanemate põhilisi küsimusi ja muresid järgmiselt.

- *Kas laps saab teises keeles hakkama?*
- *Kas ja mis ained jätkuvad eesti keeles pärast 3. klassi?*
- *Kas hüperaktiivne ja närviline laps tuleb programmis toime?*
- *Miks peab minu laps õppima samas klassis käitumishäiretega lastega?*
- *Kas on piisavalt pädevad õpetajad, eriti kõrvalainete õpetajaid (kui õpetajal on põhiaine kõrval mõni teine aine, mida ta õpetab selleks, et koormus täis saaks)?*
- *Kuidas toimub hindamine?*
- *Miks inglise keele õpetajad kasutavad vene keelt?*
- *Kas eesti keel ja aine saavad selgeks?*
- *Kuidas aidata lapsel eesti keeles kodutööd teha, kui lapsevanem ei oska eesti keelt?*
- *Mida lapsed koolis õpivad: kuna kodutööd tehakse ära pikapäevavahetuses, ei ole lapsevanemad lapse õppimisega kursis?*
- *Kuidas parandada õpilaste käekirja?*
- *Mis juhtub, kui keelekümbelklass liigub algkooli majast vanemate klasside majja?*
- *Lapsevanemate küsimused õpetajate-õpilaste, keelekümbel- ja tavaklassi vaheliste suhete kohta.*
- *Õpiraskustega laste vanematel on mure käitumise ja õppimise pärast suurem kui teistel lapsevanematel.*
- *Lapsevanemad ei karda enam sellepärast, et laste vene keele oskus kaob.*

NB! Käesoleva uurimuse käigus läbi viidud lapsevanemate küsimustikust selgus, et lapsevanemad soovivad koolilt rohkem informatsiooni programmi arengu kohta 5. - 9. klassis, õpilaste õpitulemuste hindamise ja õpetajate töö taseme ning kvalifikatsiooni kohta.

KOOLI SISEKLIIMA:

KOOLI JUHTKONNA JA ÕPETAJATE VAHELINE KOOSTÖÖ

Intervjuudes väljendavad kõik koolijuhid, et on väga rahul kooli juhtkonna liikmete vaheliste töösuhetega. Direktorid ja õppealajuhatajad kinnitavad vastastikku, et võivad oma tööalaseid probleeme jagada ning tunnevad, et neid toetatakse. Samuti kinnitab kuus

koolijuhti, et kolleegid toetavad neid, kaks koolijuhti on selle väitega pigem nõus. Kõik koolijuhid on täiesti või pigem nõus väidetega, et lapsevanemad austavad neid ja nad meeldivad oma kooli õpilastele.

Kuus koolijuhti väidab, et keelekümblusõpetajad moodustavad hea meeskonna; kaks koolijuhti on selle väitega pigem nõus. Käesoleva uurimuse raames korraldatud õpetajate küsimustikust selgub, et samal seisukohal on ka õpetajad: 96% keelekümblusõpetajatest on täiesti või pigem nõus, et kolleegid toetavad üksteist ja moodustavad hea meeskonna.

Seitse koolijuhti arvavad, et õpetajatel on piisavalt sõnaõigust oma töökoormuse kujundamisel. Õpetajate küsimustiku põhjal on täiesti või pigem nõus 58% vastanutest, et neil on sõnaõigus oma töökoormuse kujundamisel.

ÕPETAJATE TOETAMINE

Koolijuhtide sõnul korraldatakse kõigis koolides regulaarselt nii keelekümbluse kui üldpedagoogilisi sisekoolitusi ja seminare kaasates oma kooli töötajaid, Keelekümbluskeskust ja koolitusfirmasid.

Õpetajate tegevust toetavad ka kooli juhtkonna liikmete, teiste õpetajate, lapsevanemate ja Keelekümbluskeskuse töötajate tunnikülastused, mida koolijuhid peavad väga kasulikeks või kasulikeks nii õpetajatele kui külastajatele enestele. Kasutegurina märgitakse vaatlejate poolt programmis toimuvaga (õpilaste areng, õpetamismeetodid) kursisolekut. Koolijuhtide arvates saavad õpetajad tunnikülastuste kaudu tähelepanu ja tunnustust, meetodilisi soovitusi ning võimaluse kogemusi vahetada.

Nii direktorid kui õppealajuhatajad märkisid, et direktor külastab õppeaasta jooksul kõiki uusi keelekümblusõpetajaid, ühes koolis ka kõiki õpetajaid vähemalt korra õppeaasta jooksul või saadab tundides kooliväliseid vaatlejaid. Kooli juhtkonna liikmed peavad tunnivaatlusi põhiliselt õppealajuhataja tööks. Õppealajuhatajad märgivad, et nad külastavad keelekümblustunde regulaarselt vastavalt tunnikülastusplaanile 4 – 5 korda nädalas õppeaasta jooksul või nn vaatlusperioodidel tihedamini.

Õpetajate vastastikune tundide külastamine toimub kõigis koolides organiseeritult - lahtised tunnid sisekoolituse raames. Samuti külastavad õpetajad vastastikku üksteise tunde oma initsiatiivil. Kõigi koolijuhtide sõnul on see ka juhtkonna poolne ootus. Lapsevanemad ei külasta tunde väga tihti. Kõik koolijuhid märgivad, et lapsevanematele korraldatakse lahtiste uste päevi ja eraldi kutsutakse tundidesse probleemsete laste vanemaid.

Keelekümbluskeskuse töötajad külastavad tunde mitme inimesega keskmiselt 2 – 3 korda õppeaasta jooksul.

Kohaliku omavalitsuse või HTMi Koolivõrgu büroo töötajad on viimastel aastatel keelekümblustundides käinud keskmiselt 1 – 2 korda õppeaasta jooksul. Külaliste hulgas nimetatakse veel ajakirjanikke, poliitikuid, riigiteenistujad, lasteaedade ja teiste koolide õpetajaid, uurijaid kõrgkoolidest, üliõpilasi, lasteaialapsi (ühiskülastuse korras).

Õpetajate küsimustik (26 vastanut, tagastamismäär 65%) annab tunnikülastuste kohta järgmised andmed.

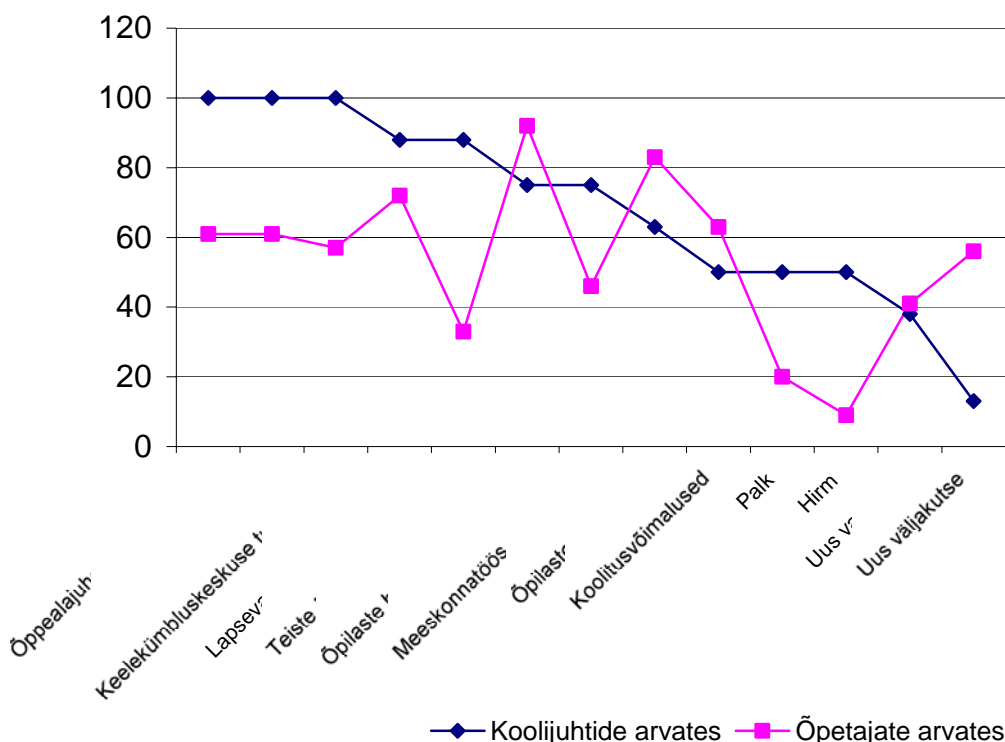
Tabel 1. Õpetajate osakaal, kelle tunde on külastatud 1 või rohkem korda.

	Õppeaastal 2003/04			Õppeaastal 2004/05		
	Kokku	staaž kuni 2 a	staaž üle 2 a	Kokku	staaž kuni 2 a	staaž üle 2 a
Direktor	46%	27%	73%	11%	14%	9%
Õppealajuhataja	61%	43%	91%	61%	64%	54%
Teised õpetajad	58%	36%	91%	38%	36%	45%
Lapsevanemad	54%	29%	91%	27%	14%	45%

Õpetajate küsimustiku andmetest selgub, et direktorid külastasid õppeaastal 2003/04 29% vähesse õpetamiskogemusega (kuni 2 aastat) õpetajate tunde. Samal perioodil külastasid õppealajuhatajad 43% vähekoogenud õpetajate tunde. Õppeaasta 2004/05 kolme esimese koolikuu jooksul on 14% vähesete kogemustega õpetajate tunde külastanud direktorid ja 64% õpetajate tunde külastanud õppealajuhataja.

Intervjuu käigus uuriti, mida peavad koolijuhid õpetajaid motiveerivateks asjaoludeks, ja võrreldi juhtide arvamusi õpetajate arvamustega. Väljapakutud kategooriatest pidasid koolijuhid kõige motiveerivamateks direktori, õppealajuhataja ja Keelekümbluskeskuse töötajate tunnustust. Õpetajad soovivad kolmeks innustavamaks asjaoluks pidanud õpilaste häid õpitulemusi ja tunnustust ning lapsevanemate tunnustust (joonis 3).

Joonis 3. Koolijuhtide ja õpetajate arvamus õpetajaid motiveerivatest asjaoludest.

Kõik koolijuhid leiavad, et neid tunnustatakse piisavalt, ja 7 koolijuhti usub, et ka õpetajad saavad piisavalt tunnustust. Arvatakse, et arenguvestlustes peitub veel kasutamata võimalusi õpetajate tugevate külgede esiletoomiseks. Samuti lisatakse, et kooliomaniku (KOV, Koolivõrgu büroo) suurem tähelepanu mõjaks kooli töötajatele innustavalt.

ÕPETAMINE JA ÕPILASTE VAJADUSTE ARVESTAMINE

Koolijuhid märkisid, et keelekümblusõpetajad järgivad häid pedagoogilisi tavasid ja keelekümblusmetoodikat. Nii koolijuhtide kui õpetajate küsitlus näitas, et keelekümblusõpetajad räägivad õpilastega alati eesti keeles ja soodustavad õpilaste vahelist suhtlust paari- ja rühmatööde kaudu alati või sageli. Koolijuhid arvavad, et õpetajad korraldavad ühel või teisel viisil õpilaste hindamist ja enesehindamist harva. 80% õpetajatest väidab, et teeb seda sageli. Kõik koolijuhid ja suur osa õpetajaist (92%) arvab, et õpetajad keskenduvad tundides aine-eesmärkidele. Viis koolijuhti arvab, et õpetajad keskenduvad tundides keele-eesmärkidele sageli ja kolm koolijuhti arvab, et alati. 38% õpetajatest väidab küsimustikus, et teeb seda alati ning 38%, et sageli. Õpetajate küsimustik näitab, et 71% õpetajatest analüüsib õpilastega õppimise käiku. Koolijuhid arvavad, et see leiab aset sageli (5 vastanut), mõnikord (2) või alati (1).

Koolijuhid väidavad, et õppimiskeskusi kasutatakse mõnikord (5 koolijuhti) ja 58% õpetajatest väidab sama. Klassiväliseid üritusi korraldatakse koolijuhtide arvates sageli, õpetajatest on sel seisukohal 52%. Ülejäänud märgivad, et korraldavad klassiväliseid üritusi mõnikord.

Poiste ja tüdrukute erinevaid õpistiile arvestavad õpetajad koolijuhtide arvates mõnikord. 21% õpetajatest arvab, et teeb seda sageli ja 46% mõnikord. Kui koolijuhtide arvamusel, kas poisse või tüdrukuid on raskem õpetada, jagunevad pooleks, siis küsimusele *Kellega on rohkem probleeme*, vastab seitse koolijuhti, et poistega. Ka 83% õpetajaid on samal arvamusel.

Koolijuhid arvavad, et keelekümblus on mudel, mis sobib peaaegu kõigile õpilastele. Koolijuhtide arvamusel ei peaks keskmiselt - 3 õpilast kooli kohta programmis õppima, kuna neil on tegu tõsisemate vaimsete ja käitumuslike probleemidega, mis nõuavad erialaspetsialistide tuge (psühhiaater, sotsiaaltöötaja).

PROGRAMMI RAKENDAMISEGA KAASNEVAD VAJADUSED

Koolijuhtide poolt välja toodud probleemidest tuleneb vajadus tegelda järgmiste valdkondadega:

- abiõpetaja töö tasustamine;
- kõigi kooliastmete keelekümblusõpetajate ettevalmistus;
- keelekümbluskoostööde vahelise võrgustiku tegevuse toetamine;
- ainetevahelist integratsiooni toetava õppekava loomine;
- keelekümblusideede tutvustamine haridusüldsusele, eeskätt venekeelsele õpetajaskonnale;
- venekeelsete õpetajate suhtlus- ja ühiskonnapädevuse arendamine;
- raamatukogu töötajate koolitamine keelekümbluse õppevara komplekteerimise alal;
- keelekümblusprogrammi vajadusi arvestavate logopeedide ettevalmistus.

Uute koolide liitumisel keelekümblusprogrammiga tuleb arvesse võtta, et koolid vajavad toetust programmi tutvustamisel lapsevanematele, nõuandeid õppevara komplekteerimisel, õpetajate koolitust ja järjepidevat toetust ning näpunäiteid koolisisese mikrokliima kujundamiseks (vene ja eesti ploki õpetajate vahelise võimaliku vastuseisuga toimetulekuks).

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

JÄRELDUS	SOOVITUS
Koolijuhid on pühendunult ja asjatundlikult keelekümblusprogrammi juhtinud ja süstemaatiliselt programmi arendamise kallal töötanud. Nad on toime tulnud keeruka muudatuste protsessi juhtimisega, mille tulemusel on loodud sidusrühmade poolt tunnustatud programm.	<ul style="list-style-type: none"> •Kohalik omavalitsus loob traditsiooni tunnustada igaaastaselt keelekümbluskoollide juhtide ja kollektiivide saavutusi.
Koolijuhtide sõnul on Keelekümbluskeskus kindlustanud programmi eduka arengu.	<ul style="list-style-type: none"> •Keelekümbluskeskus jätkab programmiga liituvate uute koollide toetamist.
Keelekümbluskeskuse poolt loodud programmi ja selle tulemusi tutvustavad infomaterjalid on nõutud.	<ul style="list-style-type: none"> •Keelekümbluskeskus jätkab programmi infomaterjalide tsentraliseeritud tootmist ja levitamist.
Õppealajuhatajad kui kooli õppetöö juhid on võtmetegelased keelekümblusprogrammi edu kindlustamisel. Nad tunnevad, et ei ole programmi juhtimiseks piisavalt ette valmistatud.	<ul style="list-style-type: none"> •Õppealajuhatajatele võimaldatakse koolitust aja juhtimise, planeerimise, meeskonnatöö korralduse, mentorluse ja klassiküllastuste alal. •Keelekümbluskeskus loob loetelu võtetest, mida kasutatakse koollides, et võimaldada õpetajatele lisaega planeerimiseks.
Koolijuhtide üldine arvamus, et poisid põhjustavad koollis rohkem probleeme kui tüdrukud, ning spetsiaalselt poistele ja tüdrukute vajadustele suunatud õpistrateegiate vähene kasutamine näitab, et teadmised sugude erinevatest vajadustest õppeprotsessis on napid.	<ul style="list-style-type: none"> •Koolijuhtidele ja õpetajatele võimaldatakse koolitust tüdrukute ja poiste kui õppijate erinevatest vajadustest ning neile vastavatest õpistrateegiatest.
Koolijuhid ei taju täiel määral kohaliku omavalitsuse ja HTMi osalust ja mõju keelekümblusprogrammi arendamisel. Riigi investeeringuid programmi arendamisse ei teadvustata piisavalt.	<ul style="list-style-type: none"> •Keelekümbluskeskus teeb koostööd HTMi ja kohalike omavalitsustega, et tõsta koollide teadlikkust nende panusest programmi arengusse. HTMi ja kohalike omavalitsuste sümboolika visualiseerimine Keelekümbluskeskuse poolt korraldatavatel üritustel aitab teadvustada nende osalust.
Koolijuhid on osaliselt teadvustanud keelekümbluse sidusrühmade vajadusi ja ootusi. Kuna koolijuhtide ettekujutus sidusrühmade vaatest programmile on siiski mõnevõrra ebatäpne, siis on sidusrühmadega kahekõne arendamisel veel arenguruumi.	<ul style="list-style-type: none"> •Koolid koguvad ja analüüsivad süstemaatilisemalt sidusrühmade ootusi ja reageerivad nende vajadustele paindlikumalt. Küsimustikud ja fookusrühmadelt andmete kogumine on soovitatavad suhtluseviisid. Erilise tähelepanu alla võetakse järgmised küsimused: <ul style="list-style-type: none"> – kes on koollisesed ja – välised sidusrühmad; – millistele rühmadele pöörata enam

JÄRELDUS	SOOVITUS
	<p>tähelepanu;</p> <ul style="list-style-type: none"> – millised sidusrühmad suudavad kooli ressursse mõjutada; – mis on iga sidusrühma ootus kooli suhtes; – milliste kriteeriumite järgi hindab iga sidusrühm kooli tegevust; – mida kool vajab, et olla iga sidusrühma suhtes edukas; – kuidas siduda sidusrühm kooli tegevusega.
<p>Koolidevahelist koostööd on korraldanud peamiselt Keelekümbluskeskus. Koolidel oleks palju võita aktiivsemast suhtlusest.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Koolid tihendavad koostõiseid suhteid, et ühiselt lahendada programmi arendamisel tõusetuvaid probleeme. HTMi Koolivõrgu büroo ja KOV väljendavad ilmsemalt ootust koolide koostöö osas ja arvestavad seda koolide tegevuse hindamisel. •Keelekümbluskeskus küsitleb kogunud koolijuhte ja loob selle alusel süstematiseeritud teabematerjali uute keelekümbluskoolide juhtidele. Kogemustega ja uute koolide partnerlus.
<p>Varajase keelekümbluse juurutamine kestab minimaalselt 9 aastat. See protsess nõuab märkimisväärset panustamist aega ja inimressurssi ning fokuseeritust programmi vajadustele pika perioodi jooksul.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Koolijuhtidele võimaldatakse koolitust tunnustussüsteemi ülesehitamise ja rakendamise kohta

ÜLDISED SOOVITUSED

Arvestades programmi arenguga kasvavat töökoormust ja lahendustvajavate probleemide laiahaardelisust töötab Keelekümbluskeskus välja koolide ja nende partneritega vastutuse jagamise kava. Sidusrühmad töötavad ühiselt välja selged standardid keelekümblusprogrammi akrediteerimiseks.

Programmi arendamise vastutuse kandumisel Keelekümbluskeskuselt teistele instantsidele jääb jätkuvalt Keelekümbluskeskuse kanda teabe juhtimine. Programmi arendamisega seotud teavet levitatakse jätkuvalt destilleeritud kujul kasutaja-sõbralikus vormis.

Koolijuhtide, lapsevanemate ja õpetajate poolt tähtsaks peetud keelekümblusprogrammi arengu ja eriti õpitulemuste sõltumatu uurimine jätkub.

Keelekümbluskeskus ja koolid uurivad õpilaste programmist väljalangevuse statistikat ja põhjusi, pöörates tähelepanu tüdrukute ja poiste näitajatele eraldi.

Kooli raamatukogu töötajatele võimaldatakse koolitust keelekümbluse toetamise kohta.

Keelekümblyse kajastus koolide arengu- ja õppekavades

Eesmärk.....	22
Uurimismeetod, valim ja ajakava.....	22
Keelekümblyse kajastatus kooli arengukavas	22
Keelekümblyse kajastatus kooli õppekava üldosas.....	23
Järeldused	24
Soovitused	24

EESMÄRK

Dokumentide analüüsi eesmärk on välja selgitada keelekümblysprogrammi koht kooli strateegilistes dokumentides – õppekavas ja arengukavas – ning täheldada, mil määral dokumendid kajastavad programmi arenguvajadusi.

UURIMISMEETOD, VALIM JA AJAKAVA

Neljal keelekümblyse pilootkoolil paluti esitada kooli õppekava üldosa ja kooli arengukava paber kandjal või elektrooniliselt. Uurijate käsutusse laekusid nelja kooli arengukavad ja kahe kooli õppekava üldosa.

Uurijad tutvusid dokumentidega ajavahemikus november 2004 – veebruar 2005. Arengu- ja õppekavadest leiti keelekümblyst käsitlevad lõigud ja analüüsiti käsitluse järjepidevust, laadi ja tasandit.

KEELEKÜMBLYSE KAJASTATUS KOOLI ARENGUKAVAS

PEATÜKK ARENGUKAVAS	KOOL 1 KOOSTATUD 2003	KOOL 2 KOOSTATUD 2001	KOOL 3 KOOSTAMISEL, ESITATI MUSTAND	KOOL 4 KOOSTATUD 2004
Visioon, missioon	jah	jah	visioonis jah missioonis ei	ei
Strateegilised eesmärgid / prioriteetsed valdkonnad	jah	jah	jah	ei
Tegevuskava	jah	jah	jah	jah

Koolide arengukavade hetkeolukorda kirjeldavates peatükkides esitatakse keelekümblysklasside statistilised näitajad (klassikomplektide ja õpilaste arv, õpitulemused). Kooli hetkeolukorra analüüsis on keelekümblyse kooli tugevusena välja toodud kolmel koolil (arengukavad koostatud aastal 2003, 2004 ja 2004/2005).

Kooli visioonis ja / või missioonis kajastub keelekümbuse idee kolmel koolil järgmises sõnastuses:

Põhikool – on tavaline, mis garanteerib baashariduse saamise vene keeles ja annab osalise õpetuse võimaluse eesti keeles üksikutes ainetes või täieliku õpetuse eesti keeles kümbusklassides.

Kümbusklassides on õppekeeleks eesti keel, tänu kaadri olemasolule õpitakse ka teistes klassides osa aineid eesti keeles.

Kool annab head ja kvaliteetset kakskeelset põhiharidust muukeelsetest peredest pärit lastele ning võimaldab kooli lõpetajal omandada keskharidust vastavalt soovile nii Eestis kui väljaspool seda. Kool aitab õpilasel saavutada sellist eesti keele taset, mis on ligilähedane tema emakeelele, säilitades sealjuures lapse rahvusliku identiteedi.

Strateegiliste eesmärkide või prioriteetsete arenguvaldkondade hulgas on keelekümbuse ja / või eesti keele õpetuse arendamise ideed olemas kolme kooli arengukavades.

Tegevuskavades on keelekümbusprogrammi arendamine erinevas mahus ja eri valdkonniti esindatud kõigi koolide arengukavades:

keelekümbuse arengukava väljatöötamine / uuendamine, keelekümbusõpetajate leidmine ja koolitamine, koostöö teiste tavaprogrammi õpetajatega; tugisüsteemide rakendamine keelekümbuses; keelekümbusõpetaja pädevuste uuring; keelekümbuskabinettide materaal-tehnilise baasi ja õppevara täiendamine; klassiväliste ürituste kavandamine keelekümbusõpilastele, koostöö teiste keelekümbuskoolidega.

Kahel koolil on keelekümbusega seonduv temaatika koondatud eraldi peatükki pealkirja all *Eesti õppekeelele üleminekuks vajalikud ja võimalikud meetmed muukeelses gümnaasiumis ja Riikliku integratsiooniprogrammi “Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 – 2007” realiseerimine.*

KEELEKÜMBLUSE KAJASTATUS KOOLI ÕPPEKAVA ÜLDOSAS

PEATÜKK ÕPPEKAVAS	KOOL 1 KINNITATUD 2002	KOOL 2 KINNITATUD 2001	KOOL 3 KINNITATUD 2004	KOOL 4 POLE ESITATUD
Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid	ei	Kasutatakse Keelekümbus- keskuse poolt loodud õppekava	jah	
Õppeprogrammi põhimõtted	jah		jah	
Õppesuunad	jah		jah	
Hindamine	ei		jah	
Õpilaste toetamine	ei		jah	

Koolid kasutavad Keelekümbuskeskuse poolt aastatel 2000 - 2001 loodud õppekava, mis koosneb programmi lähtealusest, õppe- ja kasvatuseesmärkidest ja õppe põhimõtetest. Lisaks sisaldab õppekava üldosa keelekümbusklasside tunnijaotusplaani ja eesti keele õpetatavate ainete loetelu. Teistesse peatükkidesse pole keelekümbustemaatika integreeritud.

JÄRELDUSED

Koolide arengu- ja õppekavad kajastavad keelekümbuse arenguvajadusi. Mitmed arengukavas äratoodud strateegiad ja tegevused toetavad programmi juurutamist ja laienemist.

Samas esineb arengu- ja õppekavades ebasüsteemaatilisust. Kolme kooli puhul toetatakse Keelekümbuskeskuse poolt I kooliastmele loodud õppekavamudelile, ilma et seda oleks oluliselt edasi arendatud arvestamaks kooli arengukava või regiooni spetsiifikat.

Arengukavades on esitatud eesti keele õppe ja ühiskondliku integratsiooni ideed, mis on osalt seotud keelekümbusega, osalt mitte. Toetatakse riiklikule integratsioonipoliitikale, aga kavandatakse vähe koolisiseseid integratsiooni meetmeid.

Osadel juhtudel on keelekümbus esitatud teistest kooli arenguvaldkondadest eraldatult. Kaks kooli ei näe keelekümbust ei kooli tugevusena ega nõrkusena.

Kooli visioonis ja missioonis ei peegeldu selgelt keelekümbusega seotud põhieesmärgid: mitmekultuurilises ühiskonnas toimetulekuks vajalike pädevuste ja oskuste arendamine, sh keelteoskuse arendamine.

Kvalifitseeritud kaadri leidmisele ja hoidmisele ei ole piisavalt tähelepanu pööratud. Ka koostöö sidusrühmadega saab vähe tähelepanu. Ebapiisavalt on toodud esile, kuidas arengukava täitmise edukust mõõdetakse.

SOOVIKUSED

Keelekümbusega seotud põhieesmärgid peaksid süsteemsemalt kajastuma kooli arengukavas, sh visioonis, missioonis ja tegevuskavas. Selleks on vaja koolide baasdokumente uuendada. Strateegiliste plaanide täiendamisel on otstarbekas kaasata ekspertide abi.

Programmi arengut aitab kindlustada see, et õppekavas esitatakse keelekümbusklasside tunnijaotusplaan ja õppekeelte jaotus kogu põhikooli ulatuses ning arengukavas kajastatakse vajalik õpetajate arv ainete ja õpetuskeelte lõikes. Oluline on tuua välja konkreetsed strateegiad tagamaks kvalifitseeritud õpetajate olemasolu.

Keelekümbusprogrammi kooliellu integreerimine ja ühtse kooli säilitamine nõuab kavandatud meetmete läbimõttlemist ja kirjeldamist baasdokumentides. Õpetajate koostöö võiks olla õpilastele integratsiooni musternäidis.

Koostöö sidusrühmadega väärrib rohkem tähelepanu. Selged strateegiad ja tegevused koostöö tõhustamiseks teiste keelekümbus- või eesti õppekeele koolidega, lastevanematega ja kohaliku omavalitsusega võiks olla koolile programmi arendamisel suureks kasuks.

Oluline on ka kooli õppekava üldosa peatükkidesse integreerida keelekümbusspetsiifilised aspektid.

On vaja läbi mõelda keelekümbuse osatähtsus arengukava iga alajaotuse osas ja vastavalt vajadustele lõimida keelekümbusspetsiifika läbiva elemendina igasse alajaotusesse, ning kirjeldada, milliste näitajate alusel hinnatakse kooli edukust arengukava täitmisel.

Lapsevanemad keelekümblysest

Eesmärk.....	25
Uurimisvahend, ajakava ja valim.....	25
Lapsevanemate rahulolu programmiga.....	26
Järeldused.....	26
Soovitused.....	27
Keelekümblysprogrammis õpingute jätkamise motiivid.....	27
Järeldused.....	28
Soovitused.....	29
Lapsevanemate informeerimine.....	30
Järeldused.....	31
Soovitused.....	31
Rahulolu õpitulemustega.....	32
Järeldused.....	34
Soovitused.....	34

EESMÄRK

Lapsevanemate küsitluse eesmärk on välja selgitada lapsevanemate hoiakud ja arvamused keelekümblysprogrammi kulgemise kohta II kooliastmes.

UURIMISVAHEND, AJAKAVA JA VALIM

Lapsevanemate arvamusi ja hoiakuid uuriti kirjaliku küsimustiku abil. Küsimustik koosnes 16st küsimusest, millest 13 olid valikvastustega ja 3 avatud küsimused. Lapsevanemad täitsid küsimustikud vene keeles. Küsimustike jagamist ja kogumist vahendasid klassijuhatajad. Lapsevanemad tagastasid küsimustikud suletud ümbrikes.

Küsitlus viidi läbi ajavahemikus oktoober – detsember 2004.

Uuritavasse valimisse on lülitatud nelja kooli kaheksa varajase keelekümblyse IV ja V klassi õpilaste vanemad koguarvuga 180.

Tagasi laekus 144 küsimustikku (80%):

III klass – 8 *

IV klass - 61

V klass - 75

Poiste vanemate küsimustikke laekus tagasi 65 (46%) ja tüdrukute vanemate omi 77 (54%), 2 küsimustikul oli õpilase sugu määratlemata.

* Ühelt koolilt laekus 8 küsimustikku ka III klassi lapsevanematelt, mis on valimisse lülitatud, kuid neid ei kasutata klasside võrdlemisel.

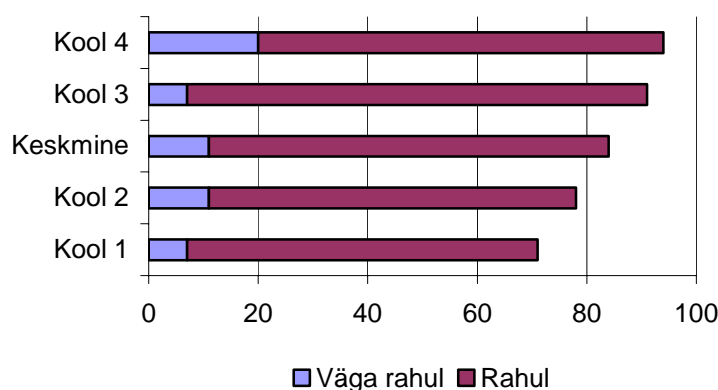
LAPSEVANEMATE RAHULOLU PROGRAMMIGA

Lapsevanemad väljendavad rahulolu keelekümblusprogrammiga erinevate küsimuste kaudu üldiselt väga kõrgel tasemel.

Kogu valimi ulatuses on lapsevanemad programmiga rahul või väga rahul 85% ulatuses (joonis 4). Küsimustik võimaldas väljendada rahulolu taset 4astmelisel skaalal: väga rahul, rahul, veidi häiritud, väga rahulolematu. Taset “väga rahulolematu” ei väljendanud ükski küsitletu.

Andmetest ilmneb, et lapsevanemate osakaal, kes märkisid, et on programmiga väga rahul või rahul (94%, 91%, 78%, 71%), esineb koolide lõikes variatsioone.

Joonis 4. Lapsevanemate rahulolu programmiga.

Rahulolu programmiga kinnitavad ka järgmised andmed: 94% lapsevanematest arvab, et nende lapsed käivad heas koolis; 88% lapsevanemate arvates meeldib nende lastele eesti keeles õppida.

Usaldust keelekümbusmudeli suhtes väljendavad lapsevanemad, vastates küsimusele, kuidas nad kujutavad ette lapse haridusteed põhikooli vanemas ja gümnaasiumiastmes (tabel 2).

94% lapsevanematest soovib, et lapsed jätkaksid õpinguid keelekümbusprogrammis põhikooli lõpuni ja 67% arvab, et keelekümbus võiks jätkuda ka gümnaasiumiastmes.

Tabel 2. Lapsevanemate haridusmudeli eelistus.

	KEELEKÜMBLUS- KLASS	EESTI KOOL	VEENE KOOL	MUU
Põhikooli vanem aste (7. - 9. klass)	94%	3%	3%	1%
Gümnaasium (10. - 12. klass)	67%	22%	6%	5%

JÄRELDUSED

Keelekümbusprogramm on lapsevanemate silmis usaldusväärne. Suur osa neist väljendab lojaalsust programmi suhtes, eelistades oma lastele keelekümbust õppemudelina põhikooli ulatuses. Gümnaasiumiastmes haridustee jätkamise võimaluste hulgas tunnustavad lapsevanemad keelekümbuse kõrval ka eesti kooli.

22% vanematest, kes märkisid, et nad eelistavad eesti õppekeelega kooli gümnaasiumiastmes, on kindlad, et nende lapsed valdavad eesti keelt piisavalt, et toime tulla eesti keelt emakeelena rääkivate õpilastega koos õppides.

Lapsevanemate programmiga rahulolu tase on kõrge hoolimata sellest, et üleminekul II kooliastmesse muutub keelekümbelklassides õpituatsioon: varasema ühe klassiõpetaja asemel hakkavad klassis aineid õpetama mitu erinevat eesti- ja venekeelset õpetajat ja keelte vahetamine õppekavas muutub.

Asjaolu, et 11% lapsevanematest on programmiga **väga rahul**, näitab, et teatavat arenguruumi programmi täiustamiseks on veel kõigil koolidel, eriti neil kahel, kus häirituid oli ca neljandik vanematest. Kahekõne lapsevanematega võib aidata nende rahulolematuse täpsed allikad välja selgitada ja häirituse põhjustega tegelda.

SOOVITUSED

Koolid lähtuvad jätkuvalt keelekümbelprogrammi juurutamise headest tavadest, et säilitada lapsevanemate lojaalsust ja toetust programmile.

Koolid tihendavad kahekõnet lapsevanematega, küsides neilt tagasisidet, mida ja miks muuta. Lapsevanemate ootused ja kooli võimalused räägitakse osapoolte vahel läbi ning soovitatavates ja otstarbekates muudatustes sõlmitakse kokkulepped ning jälgitakse järjekindlalt nende täitmist.

Kuna keelekümbeluse arenemine gümnaasiumiastmesse on keelekümbeluse põhikooli loogiline jätk, töötatakse välja keelekümbeluse õppekava gümnaasiumiastmele ja tutvustatakse seda lapsevanematele.

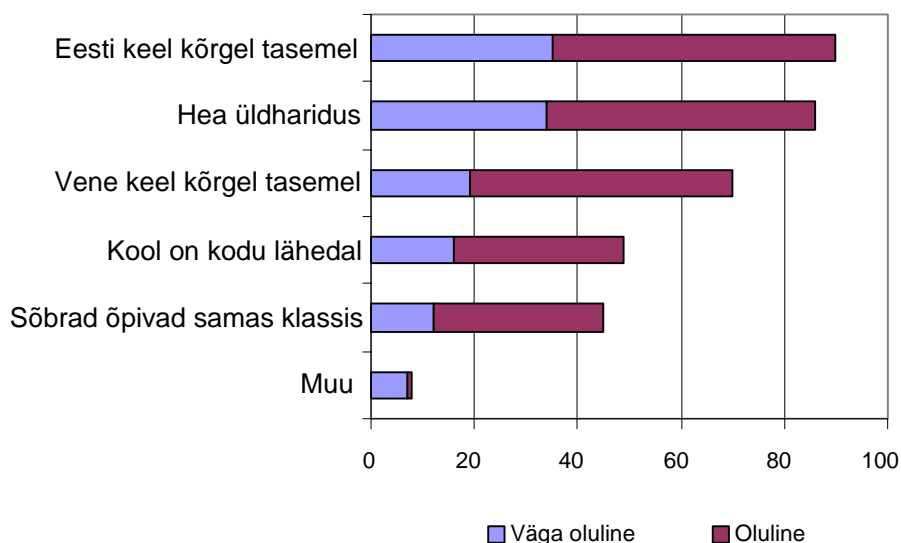
KEELEKÜMBELUSPROGRAMMIS ÕPINGUTE JÄTKAMISE MOTIIVID

Küsimustikku täites oli lapsevanematel võimalik määratleda lapse keelekümbelusprogrammis hoidmise põhjused. Kõigile etteantud väidetele reageerisid küsitletavad ühel kolmest tasemest: väga oluline, oluline või ebaoluline. Küsitletavatel oli võimalik lisada ka oma väiteid.

Põhjusi, miks laps õpib keelekümbelklassis, tähtsustasid lapsevanemad järgmiselt (joonis 5):

- laps omandab eesti keele kõrgel tasemel (oluline ja väga oluline 90% lapsevanemate jaoks);
- kool annab head üldharidust (86%);
- laps omandab vene keele kõrgel tasemel (70%);
- kool asub kodu lähedal (49%);
- lapse sõbrad õpivad samas klassis (44%);
- muud põhjused (8%).

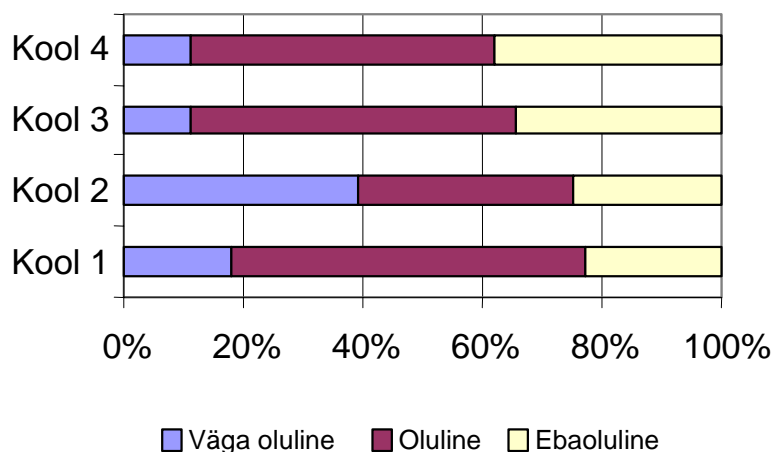
Joonis 5. Lapsevanemate hinnang laste keelekümbusprogrammis hoidmise põhjustele.

Keelekümbusklassi astuvate laste vanemate peamised motiivid programmi valikul on aastast aastasse seotud kolme valdkonnaga: eesti keele omandamine, vene keele säilitamine ja areng ning üldhariduse tase (Varajase keelekümbuse õpitulemuste uuring 2001 - 2002, www.kke.ee). Käesolevast küsimustikust selgus, et need asjaolud on keelekümbuse arendes II kooliastmesse jätkuvalt olulised.

Piirkonniti hindasid lapsevanemad keelekümbusõppes jätkamise motiividest ühtlaselt kõrgelt eesti keele omandamist ja hea üldhariduse saamist. Vene keele omandamist keelekümbusprogrammis aga pidas oluliseks 66% ja 62% Ida-Viru koolide lapsevanemaid. Tallinna lapsevanematest pidas vene keele õpet keelekümbusprogrammis oluliseks või väga oluliseks asjaoluks 75% ja 77% (joonis 6).

Joonis 6. Lapsevanemate hinnang vene keele omandamise olulisusele keelekümbusprogrammis.

JÄRELDUSED

Kolm lapsevanemate poolt enim esile toodud põhjust laste hoidmiseks keelekümbusprogrammis - eesti keele, hea üldhariduse ja vene keele omandamine – on kooskõlas keelekümbuse eesmärkidega maalima hariduspraktikas ja Keelekümbuskeskuse püstitatud eesmärkidega.

Valdav osa lapsevanematest väärtustab kõrgelt eesti keele ja hea üldhariduse omandamist. Mõnevõrra vähem vanemaid peab vene keele omandamisest keelekümbusprogrammis õppimise tähtsaks motiiviks. Ilmnev piirkondlik erinevus võib viidata asjaolule, et Ida-Virumaal, kus venekeelse elanikkonna osakaal on suur, ei karda lapsevanemad vene keele ja kultuuri hääbumise pärast.

Need lapsevanemad (30%), kes ei märkinud, et vene keele areng ja säilitamine on oluline faktor lapse hoidmisel programmis, võib olla potentsiaalne rühm, kes annab lapse tulevikus eesti kooli.

* **Keelekümbusprogrammi edutegur** – koolide võime pöörata võrdselt tähelepanu eesti ja vene keele ning kõigi õppeainete õpetamisele, ühtki valdkonda teistega võrreldes üle- või alatahtsustamata.

SOOVITUSED

Suhtluses lapsevanematega väärtustatakse ja pööratakse võrdselt tähelepanu õpilaste vene ja eesti keele oskuse arenemisele ning õpitulemustele eesti- ja venekeelsetes õppeainetes. Lapsevanematele ja õpilastele selgitatakse, kuidas areneb õpilaste emakeel ja eesti keel keelekümbusprogrammis ja missugused arengud on prognoositavad, kui laps läheb keelekümbusõppes vene või eesti tavaprogrammi. See loob õpilastele ja vanematele võimaluse haridusteed planeerides teha kaalutletud valikuid adekvaatse informatsiooni põhjal.

Järgides keelekümbusprogrammi põhieesmärke, pööratakse kogu kooli tegevuses, aga eriti õpetamises rohkem tähelepanu vene keele ja kultuuri nähtavaks tegemisele ja staatuse tugevdamisele. Vene keeles õpetatavate ainete õpetajad aitavad õpilastel ja lapsevanematel mõista vene emakeele ja kultuuri väärtust.

Vene keeles õpetavad õpetajad saavad rohkem võimalusi enesetäienduseks. Koolid loovad eesti ja vene plokki õpetajate vahel koostööskeemi. Erinevalt vene plokki õpetajatest on keelekümbuse eesti plokki õpetajad läbinud mahuka koolitusprogrammi. Kuni eesti ja vene plokki õpetajate enesetäienduse maht on tasakaalust väljas ja õpetajate koolitusi ei kavandata temaatiliselt ühtselt, on oht, et õppe kvaliteet võib vene plokis kannatada. Pakkudes õpilastele terviklikku kvaliteetset õpet, toetatakse nende püsimist keelekümbusprogrammis.

Luuakse keelekümbusõppekava 10. – 12. klassile, sest käesoleva uuringu andmestikust nähtub, et 67% lapsevanematest eelistab keelekümbust ka gümnaasiumiastmes.

Eesti, vene jm koolitüüpide gümnaasiumiastmes luuakse keelekümbusõpilaste vajadustele vastav õpi- ja keelekeskkond. Näiteks kui keelekümbusõpilased jätkavad põhikooli järel õpinguid eesti õppekeelega gümnaasiumis, on gümnaasiumil tarvis teha rida muudatusi keelekümbusõpilaste eesti koolikultuuri ja õpikeskkonda lõimumise toetamiseks: vene keele kui emakeele ja eesti keele kui teise keele õpetuse sisseseadmine ja mitmekultuurilise hariduse põhimõtete tunnustamine.

Keelekümbuskeskus koos HTMiga seiravad jätkuvalt keelekümbuslapsevanemate ja -õpilaste gümnaasiumihariduse valikute eelistusi, et prognoosida õpilaste liikumist haridussüsteemis pärast põhikooli lõppu.

LAPSEVANEMATE INFORMEERIMINE

Lapsevanemad leiavad, et nad saavad koolilt oma lapse käekäigu kohta piisavalt infot (80%). Klassijuhataja informeerib vanemaid hästi laste õppimisest (83%) ning on avatud arutelule lapsevanematega (85%). Samuti hinnatakse kõrgelt aineõpetajate valmisolekut suhelda lapsevanematega (79%). 77% vanemaid usub, et kool annab lapsele asjakohast abi ja toetust.

83% lapsevanematest tunneb, et nende osalus kooli tegevustes on teretulnud. Klassiväliseid üritusi peab õnnestunuks 72% vanemaid.

68% lapsevanematest on täiesti või pigem nõus, et nad on hästi informeeritud keelekümbelusest käesoleva õppeaasta kohta, kuid vaid 34% arvab nii järgmiste õppeaastade kohta. See on asjaolu, mis tihti kaasneb pilootprojektidega, mis arenevad nõu tegemise käigus.

Lapsevanemate hinnang informeeritusele keelekümbelusest järgmistes klassides on kooskõlas käesoleva uurimuse peatükis *Keelekümbeluse kajastus koolde arengu- ja õppekavades* väljatoodud järeldusega, et keelekümbeluse arenguvajadused on kooli baasdokumentides ebasüsteemselt esitatud. On tõenäoline, et koolid ei ole avalikustanud või ei oma keelekümbeluse programmi täpset arengukava ja tunniarvu ja tunniarvu ning aineõpetajate isikulist nimekirja.

Samas, kui suur osa lapsevanemaid vastab mitmetele informeeritust puudutavatele väidetele nõusolekuga, eristub teiste hulgast üks väide – *tean, kuhu helistada, kui vajan infot programmi kohta* – millega on täiesti või pigem nõus 54% vanemaist. See viitab ühele kasutamata võimalusele levitada keelekümbeluse kohta adekvaatset teavet.

Lapsevanemad saavad koolilt informatsiooni erinevatel viisidel. Kõige rohkem leiavad kasutamist traditsioonilised kooliga suhtlemise teed:

- klassi lapsevanemate koosolek (kasutatakse alati, sageli või mõnikord 94% vanemate poolt);
- kooli lapsevanemate koosolek (89%);
- õpetaja kõnetunnid ning konsultatsioonid (88%);
- direktori ja õppealajuhataja kõnetunde (69%);
- arenguveestlused (49%).

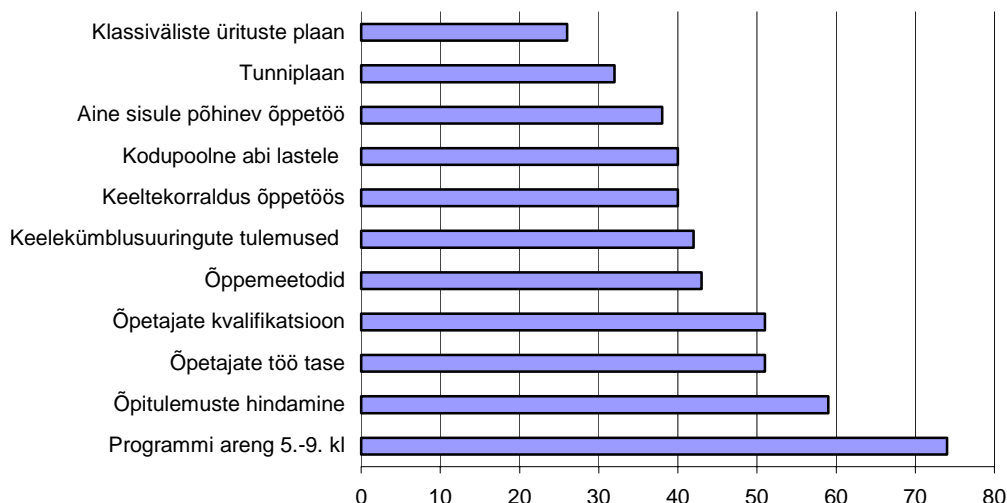
Kaudsetest või kirjalikest vormidest on sagedamini kasutusel:

- teated õpilaste päevikutes (88%);
- kooli infoleht / ajaleht (49%);
- klassijuhataja ja õpetajate kirjad (37%).

Küsimustikus väljapakutud variantidest ei ole laste kodude külastamine peaaegu üldse aset leidnud.

Lapsevanemad kirjeldavad vajadust erineva info järele järgmiselt (joonis 7):

Joonis 7. Lapsevanemate hinnang valdkondadele, kus vajatakse rohkem infot.

Hoolimata sellest, et küllalt suur osa lapsevanemaid tunneb, et on programmist hästi informeeritud, on rida valdkondi, milles lapsevanemad väidavad, et vajavad rohkem infot.

17% lapsevanematest rõhutab täiendavalt vajadust saada programmi tuleviku kohta täpset informatsiooni, tuues selle valdkonna välja kui suurema mureallika.

JÄRELDUSED

Lapsevanemad on üldiselt rahul kooli ja kodu vaheliste suhetega ning infovahetuse mahu ja vormidega.

Viis, kuidas lapsevanematele infot edastatakse, pole alati olnud efektiivne ja piisav. Lapsevanemad väidavad, et neil on teatud infopuudus programmi arenguga seotud valdkondades. See olukord võib tekitada üldist rahulolematust programmiga ja viia ebaadekvaatsete otsusteni.

Keelekümbluskeskuse aastaaruannetes ja koduleheküljel olemasolev lapsevanematele vajalik info ei levi piisavalt. Koolid ei kasuta täiel määral ära juba loodud ja vormistatud infokogumit.

Lapsevanemad soovivad õpetajate kvalifikatsiooni ja töö taseme kohta rohkem infot vallata. Ilmselt pole koolid lapsevanematele piisava selgusega kirjeldanud II ja III kooliastme keelekümblusõppekava ning selle rakendamise ressursse, sh õpetajate koosseisu.

* Keelekümblusprogrammi **edutegur on lapsevanemate informeeritus**. Koolid on lapsevanemaid kahekõnele kutsunud ja loonud selleks erinevaid võimalusi.

SOOVITUSED

Kooli ja klassi lapsevanemate koosolekud orienteeritakse lapsevanemate tegelikele ootustele ja vajadustele, mille väljaselgitamiseks korraldatakse lapsevanemate küsitlusi keskmiselt 1 kord aastas. Uuringu tulemusi jagatakse küsitletutega, andmestikku kommenteeritakse ja sõnastatakse koos lapsevanematega / lapsevanemate esindusega ühiselt tulevaste koosolekute teemad.

Hiljuti loodud Keelekümbluslapsevanemate organisatsioon pakub välja lapsevanemate koosolekute tüüpäevakorra. Organisatsioon avab ka reklaamitud ja kindlatel kellaaegadel töötava infoliini / vastuvõtuajad, et vastata lapsevanemate küsimustele.

Koolid loovad kooli arengukavast lühiversiooni (voldiku) ja 11leheküljelise infolehe keelekümbluse kohta. Nende materjalide koostamine aitab koolil enesele paremini teadvustada organisatsiooni tugevusi ja nõrkusi, arendab kooli oskust lapsevanematega suhtluses tähtsaid sõnumeid selgemalt välja tuua ning tõhusamalt kahekõnet arendada.

Koolikorraldusliku info edastamisel lapsevanematele väärtustatakse suulise vormi kõrval ka kirjalikku (infolehed ülekoolilise ja klasside kaupa spetsiifilise infoga) ning elektroonilist infolevi. Lapsevanematele kirjaliku materjali edastamisel tutvustatakse ja kommenteeritakse suuliselt selle sisu.

Kodu ja kooli partnersuhete tugevnemist toetab klassijuhataja regulaarne kirjavahetus kodudega. Kirjas edastab klassijuhataja ja vajadusel ka teised õpetajad lapsevanematele viited eeloleva kuu õppematerjalile, kirjeldavad oodatavaid õpitulemusi, teavitavad klassi ja ülekoolilistest üritustest ning toovad esile möödunud kuu saavutused.

Koolid leiavad oma koduleheküljel keelekümblusele keskse koha ja loovad lingid koolide ja Keelekümbluskeskuse kodulehekülgede vahel.

Keelekümbluskeskus uuendab olemasolevaid universaalseid infomaterjale keelekümbluse üldküsimuste kohta ning pakub koolidele infoliini, st kindlat aega kuus – nt kuu esimene teisipäev (2 – 3 tundi), kui teatud telefoninumbril vastatakse lapsevanemate või teiste keelekümblusest huvitatute küsimustele.

Koolid avalikustavad eri viisidel keelekümblusprogrammi toimimise ja arengu üksikasjad kõigi kooliastmete kohta. Keelekümblusõpetajad saavad võimaluse tutvustada lapsevanematele ennast, oma varasemat töökogemust ja saavutusi ning oma õpetamispõhimõtteid ja –meetodeid vähemalt 1 kord õppeaasta jooksul.

RAHULOLU ÕPITULEMUSTEGA

Vanemad väljendavad oma rahulolu taset eri õppeainete tulemustega järgmiselt (tabel 3).

Tabel 3. Keelekümblusklasside lapsevanemate hinnang õpitulemustele 2004.

	VÄGA RAHUL	PIGEM RAHUL	PIGEM EI OLE RAHUL	EI OLE RAHUL
Matemaatika	15%	56%	19%	10%
Loodusõpetus	20%	64%	10%	6%
Võõrkeel	24%	56%	14%	6%
Ajalugu	13%	51%	24%	12%

Eelmiste aastate uuringutega võrreldes (Varajase keelekümbluse õpitulemuste uuring 2000 –2004, www.kke.ee) on 5. klassi lapsevanemate rahulolu matemaatika tulemustega veidi paranenud, seevastu loodusõpetuse tulemustega ollakse veidi vähem rahul kui 1,5 aastat tagasi (tabel 4).

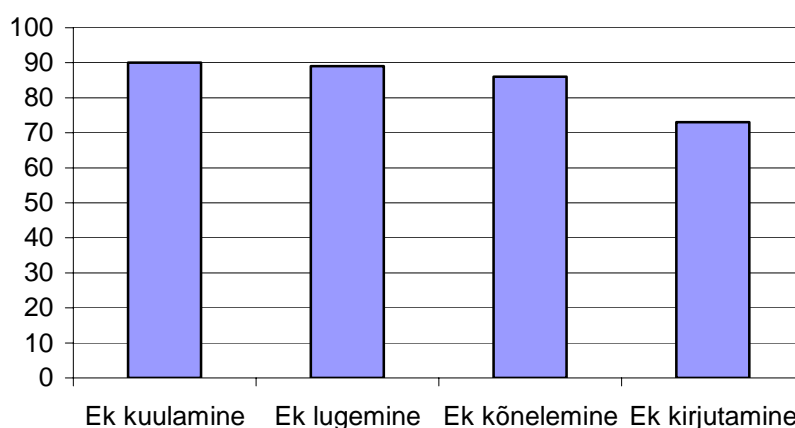
Tabel 4. Lapsevanemate rahulolu matemaatika ja loodusõpetuse tulemustega 2003. ja 2004. aastal.

AASTA	LAPSEVANEMAD ON RAHUL VÕI VÄGA RAHUL MATEMAATIKAGA (OSAKAAL %)	LAPSEVANEMAD ON RAHUL VÕI VÄGA RAHUL LOODUSÕPETUSEGA (OSAKAAL %)
2003, mai	77	82
2004, dets	80	77

KEELEOSKUS

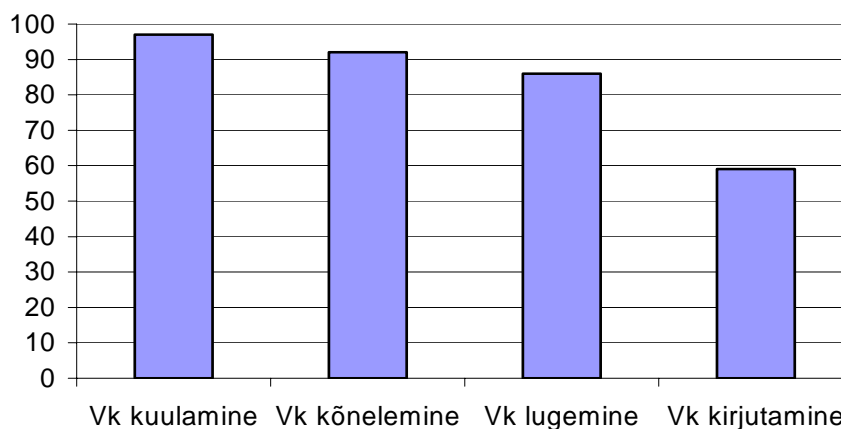
Valdav enamus 4. ja 5. klassi lapsevanemaid väljendas oma rahulolu eesti keele osaoskuste arenemisega 2004. aasta detsembris väga kõrgete hinnangutega – väga või pigem rahul (joonis 7).

Joonis 7. 4. ja 5. klassi lapsevanemate rahulolu eesti keele osaoskuste arenemisega 2004 dets.

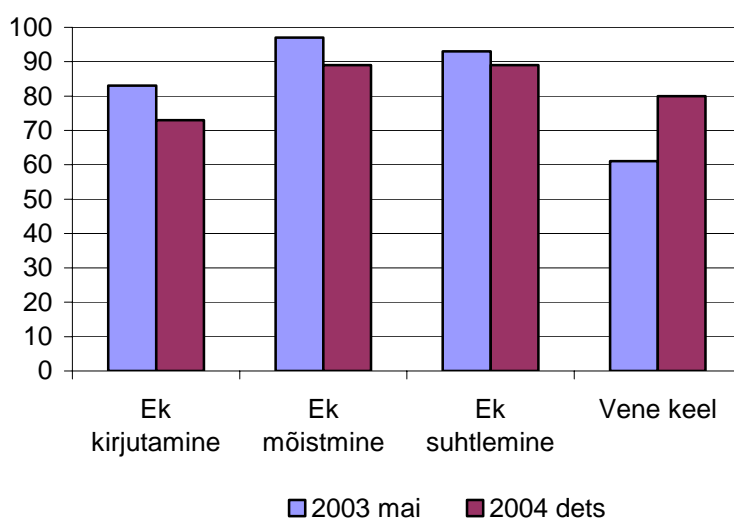

Ka vene keele osaoskuste arenemisega on suur osa 4. ja 5. klassi lapsevanemad väga või pigem rahul, välja arvatud rahulolu kirjutamise tulemustega (joonis 8).

Joonis 8. 4. ja 5. klassi lapsevanemate rahulolu vene keele osaoskuste arenemisega 2004 dets.

Viienda klassi lapsevanemate hinnanguid võrreldi nende poolt 2003. aasta mais antud hinnanguga õpilaste keeleoskusele, kui õpilased õppisid 3. klassis.

JÄRELDUSED

Lapsevanemate hinnangud õpitulemustele kõigi ainete lõikes on üldiselt kõrged. Väga või pigem rahul on üle 70% lapsevanemaist kõigi küsitletud ainete tulemustega. 59% anketeerituist on pigem või väga rahul vene keele kirjutamise tulemustega. Keelekümbluse õpitulemuste uuringud aastatest 2003 ja 2004 näitavad, et 3. klassi lõpuks saavutasid keelekümblusklassid vene keele kirjalikus testis tavaklassidega võrdsed või paremadki tulemused. Lapsevanemate rahulolu tase vene keele tulemustega oli samal tasemel ka 2003. ja 2004. aastal. (Varajase keelekümbluse õpitulemuste uuring 2000-2004, www.kke.ee). On võimalik, et lapsevanemate ootused on liiga kõrged või põhinevad ebaadekvaatsel informatsioonil.

5. klassi lapsevanemate hinnangud õpitulemustele ei erine suurel määral nende poolt antud hinnangutest 3. klassi lõpus. Sellest võib järeldada, et õpilased on muutustega õpikeskkonnas (klassiõpetaja asendumine aineõpetajatega, liikumine algklasside korpusest vanemate klasside hulka) pooleteise aastaga hästi kohanenud. Samuti on II kooliastme õpetajad, kes töötavad keelekümblusprogrammis 1. - 2. aastat, üldjuhul programmi jätkamisel edukad. Kui eesti keele osaoskuste kohta on hinnangud veidi langenud, siis lapsevanemate arv, kes on vene keele arenguga rahul või väga rahul, on võrreldes 3. klassiga suurenenud 19 % võrra.

SOOVITUSED

Lapsevanemate ja õpilaste ootusi juhitakse tõhusamalt vähemalt kahes valdkonnas:

- vene keele omandamine;
- muutused, mis kaasnevad õpilaste liikumisega ühest kooliastmest teise.

Ootuste juhtimine hõlmab selgitustööd keeleoskuse arengust keelekümblusprogrammis ja selle valdkonna uurimustulemuste tutvustamist. Lapsevanematega jagatakse strateegiaid, kuidas toetada lapsi ühest kooliastmest teise liikumisel.

Õpilaste paremaks kohanemiseks õppetöoga II kooliastmes võimaldatakse soovijatele pikapäevarühma (43% vanematest soovib seda võimalust kasutada). Pikapäevarühma tegevused pakuvad enam võimalusi individuaalseks tööks õpilastega mistahes valdkonnas.

Õpetajad keelekümblysest

Eesmärgid	35
Uurimisvahend, valim ja ajakava	35
Ülevaade küsimustiku andmestikust	36
Õpetajate ametialane taust.....	36
Õpetajate hinnang programmi arengule: toetavad ja takistavad asjaolud	37
Rahulolu programmiga	37
Õpetajate motivatsioon töötada keelekümblysprogrammis	37
Keelekümblysmetoodika rakendamine	39
Õpetajate toetamine	40
Suhtlus lapsevanematega	41
Kooli tugevused ja muud faktorid, mis tagavad programmi edu	42
Probleemid, mis on seotud keelekümblysprogrammi arendamisega	42
Järeldused ja soovitusd	43

EESMÄRGID

Küsimustiku eesmärk on:

- kaardistada keelekümblysopetajate haridus- ja täiendkoolituse taust;
- välja selgitada õpetajate hinnang oma tööle keelekümblysklassis; kasutatavad õpetamismeetodid; hoiakud ja arvamused programmi arengu ja kooli sisekliima kohta;
- aidata õpetajatel teadvustada oma professionaalseid vajadusi.

UURIMISVAHEND, VALIM JA AJAKAVA

Käesoleva uuringu käigus saadi õpetajatelt andmeid keelekümblyse kohta kahel viisil: tunnivaatluste ja küsimustiku kaudu. Selles peatükis antakse ülevaade keelekümblysopetajate küsimustikust laekunud andmestikust.

Küsitlus toimus ajavahemikus oktoober – detsember 2004. Õpetajatel paluti küsimustikud saata uurijatele tagasi posti teel. Margistatud ümbrikud olid küsimustikele lisatud.

Keelekümblysopetajate üldvalim on 41 õpetajat. Küsimustik laekus 26 õpetajalt (65%).

Küsimustik sisaldas 26 küsimust, millest 13 olid vastusevariantidega ja 13 avatud küsimused. Lisaks küsiti õpetajate kohta taustinfot.

ÜLEVAADE KÜSIMUSTIKU ANDMESTIKUST

ÕPETAJATE AMETIALANE TAUST

1. Pedagoogiline staaž

0 – 1 a	1 – 2 a	3 – 5 a	6 – 10 a	11 – 15 a	16 - ...a	Vastamata
2	3	4	5	5	6	1

2. Staaž keelekümblusõpetajana

0 – 1 a	1 – 2 a	3 – 5 a	6 – 10 a	Vastamata
9	5	9	2	1

Edaspidi kasutatakse antud uuringu tekstis kuni 2aastase keelekümblusõpetaja staažiga õpetajate kohta väljendit *uued õpetajad* ja staažiga 3 – 10 aastat õpetajate kohta *kogenud õpetajad*.

3. Koolitus enne ja pärast 1.09.2003

PERIOOD	ÕPETAJATE ARV, KES POLE OSALENUD KEELEKÜMBLUSKOOITUSTEL	ÕPETAJATE ARV, KES ON OSALENUD	ÕPETAJATE ARV, KES EI VASTANUD
Enne 1.09.2003	16	6	4
Pärast 1.09.2003	9	15	2

4. Enesetäiendus

Keelekümblusõpetajad kasutavad erinevaid enesetäienduse võimalusi.

ENESETÄIENDUS	UUED ÕPETAJAD	KOGENUD ÕPETAJAD	JAATAVALT VASTANUTE OSAKAAL
Koolitused	11	10	81%
Keelekümbluskeskuse kodulehekülj jm materjalid internetis	10	7	65%
Osalus õpetajate võrgustiku töös	8	6	54%
Teemakohane kirjandus eesti keeles	9	4	54%
Vastav kursus ülikoolis	3	2	19%
Teemakohane kirjandus võõrkeeles	1	1	8%

5. Klassijuhatamine

15 vastanut töötavad keelekümblusklassi juhatajana, 11 ei tööta klassijuhatajana.

6. Viimane töökoht enne keelekümblusõpetajaks saamist

TÖÖKOHT	VASTANUTE ARV
Tavaprogrammi õpetaja samas koolis	8
Tavaprogrammi õpetaja teises vene koolis	6
Ei töötanud koolis	4
Tavaprogrammi õpetaja eesti õppekeeleka koolis	3
Keelekümblusõpetaja teises koolis	1
Üliõpilane	1
Vene lasteaias eesti keele õpetaja	1
Kooli sekretär	1
Eesti keele süvaõppega klassi õpetaja	1

7. Kanalid, kust õpetajad said infot keelekümblusklassi õpetaja vaba töökohta kohta

INFOALLIKAS	VASTANUTE ARV
Kooli juhtkond	16
Tuttavad	6
Ajalehekuulutus	4

8. Õpilaste arv keelekümblusklassis

Õpilaste arv keelekümblusklassis on vahemikus 14 – 29 õpilast. Keskmise klassi suurus on 19 õpilast.

ÕPETAJATE HINNANG PROGRAMMI ARENGULE: TOETAVAD JA TAKISTAVAD ASJAOLUD

RAHULOLU PROGRAMMIGA

42% õpetajatest on väga rahul ja 39% rahul oma otsusega hakata keelekümblusõpetajaks; 19% on vastanud, et on oma otsus tõttu veidi häiritud või mures, seejuures on kõik need õpetajad uued õpetajad.

Väitega *Mulle meeldib igal hommikul kooli tulla* oli täiesti nõus 60% vastanutest, pigem nõus 28% ja pigem ei nõustunud 12% vastanutest, seejuures kattusid need 12% vastanutest inimestega, kes olid otsusest hakata keelekümblusõpetajaks veidi häiritud.

ÕPETAJATE MOTIVATSIOON TÖÖTADA KEELEKÜMBLUSPROGRAMMIS

Õpetajad tunnevad, et kooli juhtkond väärtustab nende tööd õpetajana ja neil on head suhted teiste õpetajatega, õpilastega ja lapsevanematega (tabel 5).

Tabel 5. Õpetajate hinnang kooli sisekliimale.

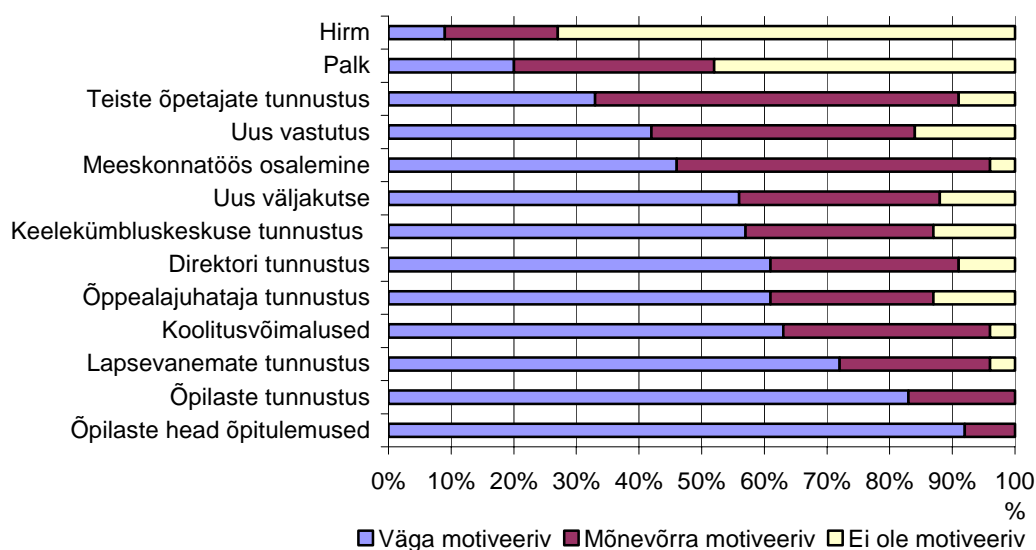
VÄIDE	TÄIESTI NÕUS VÕI NÕUS (VASTANUTE OSAKAAL %)
Minu kolleegid toetavad mind	96
Minu õpilaste vanemad austavad mind	96
Ma meeldin oma õpilastele	96
Meie kooli keelekümblusõpetajad moodustavad hea meeskonna	96
Õppealajuhataja väärtustab mind õpetajana	92
Direktor väärtustab mind õpetajana	92
Õppealajuhataja toetab mind ametialases tegevuses	85
Võin oma tööalaseid muresid õppealajuhatajaga jagada	81
Võin tõstatada tööalaseid probleeme direktori juures	80
Tunnen end turvaliselt jagades oma muresid direktoriga	74

Õpetajate hinnangute kohaselt motiveerivad neid keelekümblusklassis töötama kõige enam õpilaste õpitulemused, õpilaste ja lapsevanemate tunnustus ning programmiga kaasnevad koolitusvõimalused (joonis 10).

Kümme 14st uuest õpetajast pidas koolitusvõimalusi väga motiveerivaks asjaoluks ning 4 mõnevõrra motiveerivaks. Kui koolijuhid pidasid õpetajaid enim motiveerivateks asjaoludeks juhtkonna liikmete, Keelekümbluskeskuse ja lapsevanemate tunnustust, siis õpetajate eneste pingereas olid need faktorid keskmistel kohtadel.

14 uue õpetaja hinnangutes eristusid väga motiveerivate asjaoludena õpilaste tunnustus (nimetatud 13 korda), õpilaste õpitulemused (13), lapsevanemate tunnustus (12) ja uus väljakutse (10).

Joonis 10. Õpetajaid motiveerivad asjaolud.

Õpetajad toovad oma tugevate külgedena välja soovi töötada lastega ja püüdu nende vajadusi mõista, huvitatust oma töö tulemustest, oma aine metoodika ja eesti keele ning

erinevate meetodite valdamist, suhtlemisoskust ja valmidust end pidevalt täiendada. Kuus õpetajat ei nimeta ühtki oma tugevust.

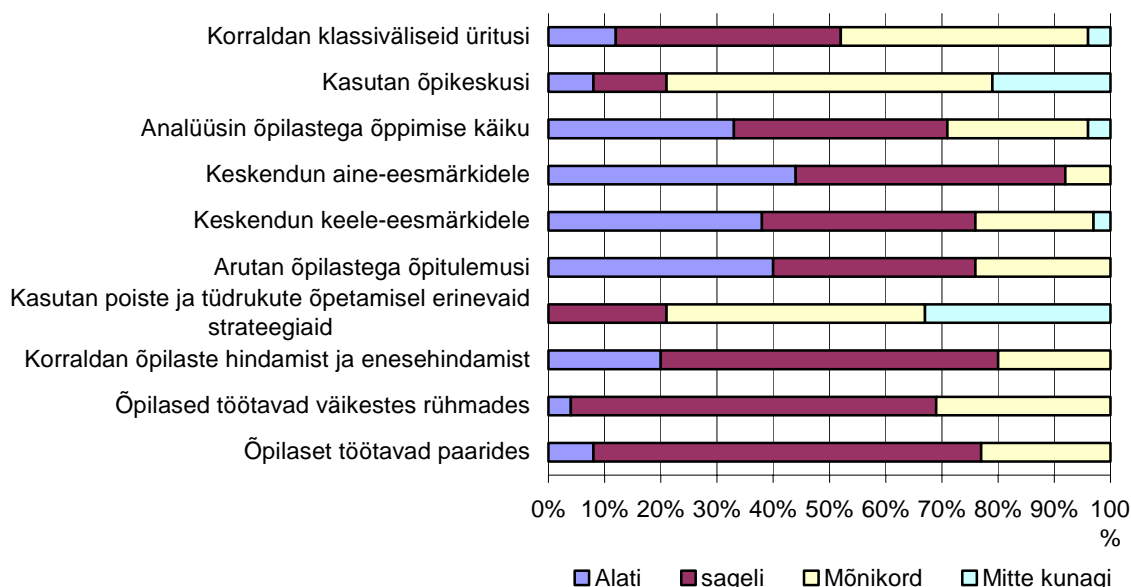
25 õpetajat 26st soovib järgmisel aastal samuti keelekümblusklassides töötada ja 18 usuvad, et töötavad keelekümblusprogrammis ka viie aasta pärast.

KEELEKÜMBLUSMETOODIKA RAKENDAMINE

Kaheksa õpetajat 26st väidab, et keelekümblusõpetaja ametijuhend erineb tavaprogrammi õpetaja omast. Erinevus seisneb õpetajate sõnul selles, et eesti keel on fikseeritud aine õpetuskeelena.

Õpetajad kirjeldavad keelekümblusspetsiifiliste õppeprotsessi ja tunni elementide ning strateegiatega kasutamist järgmiselt.

Joonis 11. Õpetajate hinnang keelekümblusspetsiifiliste õppeprotsessi ja tunni elementide ning strateegiatega kasutamisele.

Keelekümblusõpetajad räägivad alati (73%) või sageli (12%) õpilastega eesti keeles. Kuna vastanute hulgas oli ka keelekümblusklasside vene ja inglise keele õpetajaid, on 15% õpetajatest märkinud, et räägib õpilastega mõnikord eesti keeles või ei räägi kunagi eesti keeles.

Keelekeskkonna rikastamiseks on 68% õpetajatest kutsunud oma tundi eesti keele kõnelejaid (viimase 40 koolipäeva jooksul).

77% õpetajatest arvab, et tüdrukuid on raskem õpetada. Põhjustena nimetatakse tüdrukute liigset püüdu meeldida ja kartust eksida, tüdrukud on riiakamad, kiuslikumad ja kriitilisemad. Samas aga arvab 83% õpetajatest, et poisid põhjustavad rohkem probleeme, sest nad on rahutumad, rikuvad korda, mõnes aines on nende tase nõrgem ja mõnikord on neil madal enesehinnang, mis põhjustab ka õpiraskusi.

Õpetajate arvates (73% vastanutest) ei peaks keelekümblusprogrammis õppima antud kooli 1 – 3 õpilast, sest neil on käitumisprobleemid või nõrk tase või puudub lapsel õpihuvi. 15% vastanutest arvab, et keelekümblusklassis võivad õppida kõik õpilased. 12% õpetajatest arvab, et programmis ei peaks õppima üle viie õpilase.

ÕPETAJATE TOETAMINE

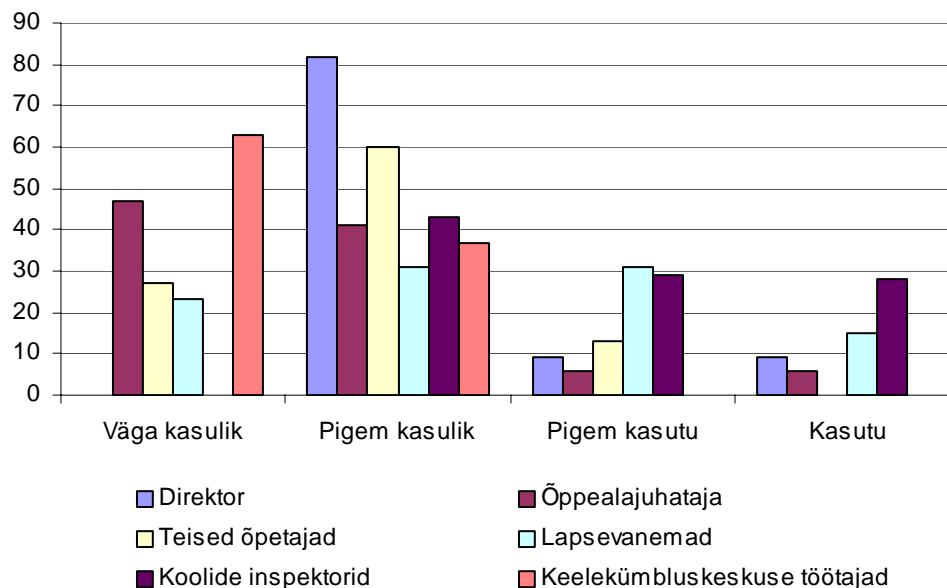
Keelekümblusõpetajate sõnul on nende tunde eelmisel ja käesoleval õppeaastal külastatud järgmiselt (tabel 6).

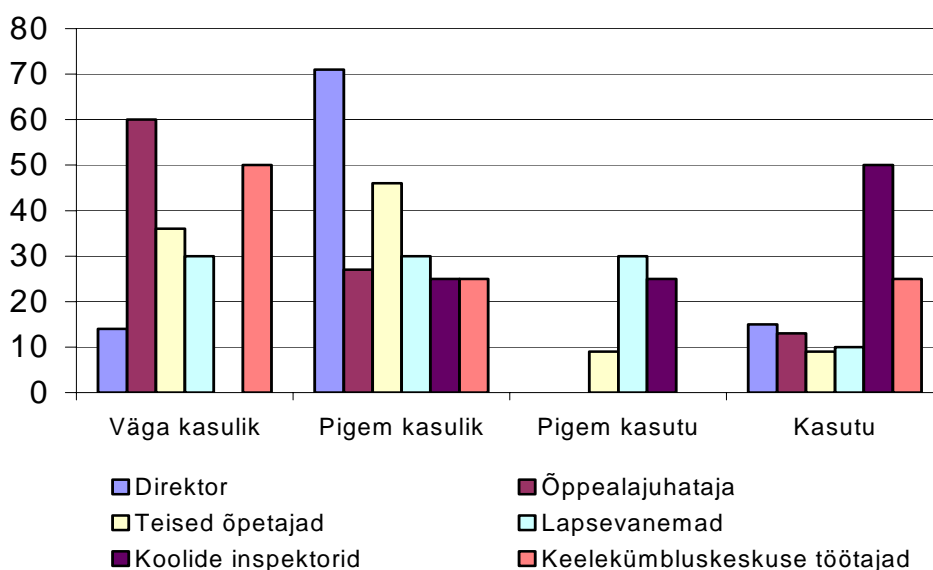
Tabel 6. Õpetajate osakaal, kelle tunde on külastatud 1 või rohkem korda.

KÜLASTAJA	ÕPPEAASTAL 2003/04			SEPT.-NOV. 2004		
	Kokku	staaž kuni 2 a	staaž üle 2 a	Kokku	staaž kuni 2 a	staaž üle 2 a
Direktor	46%	27%	73%	11%	14%	9%
Õppealajuhataja	61%	43%	91%	61%	64%	54%
Teised õpetajad	58%	36%	91%	38%	36%	45%
Lapsevanemad	54%	29%	91%	27%	14%	45%
Koolide inspektorid	23%	7%	45%	0%	0%	0%
Keelekümbluskeskuse töötajad	23%	14%	36%	4%	0%	9%
Teised isikud	15%	7%	27%	4%	0%	9%

Õpetajad hindavad õppeaastatel 2003/04 ja 2004/05 toimunud tunnikülastuste kasulikkust järgmiselt (joonis 12).

Joonis 12. Tunnikülastuste kasulikkus õpetajate hinnangutes 2003/2004

SUHTLUS LAPSEVANEMATEGA

Nii õpetajatelt, koolijuhtidelt kui lapsevanematelt küsiti uurimuse käigus, mis vorme kasutatakse kooli ja kodu vahelises suhtluses. Õpetajad väidavad, et kooli lastevanemate koosolekut kasutatakse infovahetuseks sageli (23% vastanutest) ja mõnikord (41%). Klassi lastevanemate koosolekut kui programmi käigu tutvustamise võimalust kasutab sageli 65% vastanutest (klassijuhatajate osakaal valimis on 58%). Samas on lapsevanemate küsitluse põhjal teada, et lapsevanemad käivad koosolekutel aktiivselt: klassi lapsevanemate koosolekul käib alati, sageli või mõnikord 94% vanematest; kooli koosolekutel 89%.

Kirjalikke teateid õpilaste päevikusse kirjutab sageli või mõnikord 91% õpetajatest. Küsimustiku põhjal saab õpetajatelt infot õpilase päeviku kaudu alati, sageli või mõnikord 88% lapsevanematest. Intervjuudes väidavad kõik koolijuhid, et seda infokanalit kasutatakse sageli.

Infokirju saadab vanematele sageli 15% ja mõnikord 35% õpetajatest. Neid andmeid kinnitab ka lapsevanematelt ja koolijuhtidelt saadud info. 49% lapsevanematest on saanud infolehti alati, sageli või mõnikord. Koolijuhtide intervjuudest selgub, et infokirju saadetakse lapsevanematele sageli (3 vastanut), mõnikord (5 vastanut) ja mitte kunagi (1 vastanu).

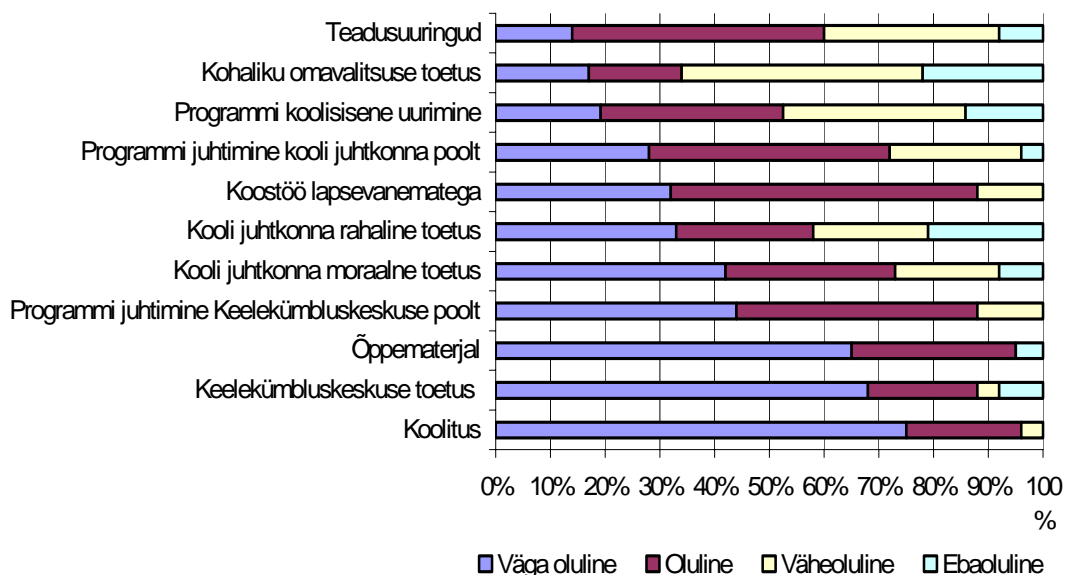
Lapsevanematega suhtlemiseks kasutavad õpetajad veel kõnetunde (20% vastanutest sageli ja 45% mõnikord), arenguvestlusi (24% sageli ja 41% mõnikord). Kolm koolijuhti kinnitavad, et arenguvestlused ei leia veel aset, kaks – mõnikord ja kolm koolijuhti väidavad, et need toimuvad sageli.

Kodude külastamine leiab mõnikord aset 17% vastanute sõnul. Lapsevanemate ja koolijuhtide andmestik kinnitab samuti, et õpetajad reeglina kodusid ei külasta. Muudest lapsevanematega suhtlemise vormidest märgivad õpetajad individuaalseid juhuslikke vestlusi.

KOOLI TUGEVUSED JA MUUD FAKTORID, MIS TAGAVAD PROGRAMMI EDU

Keelekümblusprogrammi **edufaktoritena** toovad õpetajad olulisematena välja koolituse, Keelekümbluskeskuse toetuse ja juhtimise ning õppematerjalid (joonis 14), mis suures osas langeb kokku koolijuhtide hinnangutega.

Joonis 14. Keelekümblusprogrammi edu mõjutavad faktorid õpetajate hinnangutes.

Oma kooli tugevusteks peavad õpetajad järgmisi näitajaid:

- hea meeskond - 14 korda nimetatud;
- kooli juhtkonna toetus keeleõppele ja õpetajatele (sh tark direktor, fantastiline koostöö õppealajuhatajaga, direktsiooni mõistev suhtumine) - 13 korda nimetatud;
- avatus uuele ja kaasaegsele, sh keelekümblusele, kaasaegsed töötingimused ja palju õppematerjale - 10 korda nimetatud;
- väga head õpetajad, sh keeleõpetajad - 10 korda nimetatud;
- kakskeelne kool, eesti ja vene osakond ühes koolis – 5 korda nimetatud;
- õpihimulised lapsed - 3 korda nimetatud;
- kooli traditsioonid ja ainulaadsus - 3 korda nimetatud;
- lapsevanemate toetus – 2 korda nimetatud.

PROBLEEMID, MIS ON SEOTUD KEELEKÜMBLUSPROGRAMMI ARENDAMISEGA

Õpetajate poolt väljatoodud kooli nõrkustest kujuneb järgmine pingerida:

- ruumi- ja olme probleemid, vilets materiaalne baas – 21 korda nimetatud;
- õpetajate töökoormusega seotud probleemid (liiga vähe või palju tunde, vanad õpetajad) – 6 korda nimetatud;
- piirkonna sotsiaalne keskkond ja teiste koolide lähedus – 3 korda nimetatud;
- klassikorruga seotud probleemid ja õpilaste ebamäärane õpimotivatsioon – 3 korda nimetatud;
- negatiivne atmosfäär koolis (sh kooli juhtkond ei usalda õpetajaid, õpetajate vahel halvad suhted, halvad töötingimused) – 3 korda nimetatud;
- juhtkonna vähene toetus – 2 korda nimetatud;
- õpilastel on vähe keelepraktika võimalusi väljaspool kooli – 2 korda nimetatud.

Õpetajad peavad suuremateks meetodilisteks ja üldpedagoogilisteks probleemideks programmi algatamisjärgus

- klassikorraga toimetulekut (nimetatud 6 korda);
- õpetamist emakeelt kasutamata (nimetatud 5 korda);
- keelekümbusspetsiifiliste meetodite mittetundmist ja mittevaldamist (nimetatud 4 korda);
- kultuurierinevusi (nimetatud 3 korda).

Programmi arenedes II kooliastmesse nimetavad õpetajad järgmisi korralduslikke probleeme:

- sobivate õpetajate leidmine;
- õpetajatevaheline koostöö;
- õpilastele keelekeskkonna loomine;
- õpikute hankimine.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

JÄRELDUSED	SOOVITUSED
Kaks kolmandikku keelekümbusõpetajatest on leitud programmi väljastpoolt kooli. Praegu on kooli sisemine ressurss ebapiisav, et programmi õpetajatega kindlustada.	<ul style="list-style-type: none"> •Koolid mitmekesistavad õpetajate värbamise strateegiaid.
Siiani on kõige tulemuslikum viis õpetajate leidmiseks koolijuhi isiklikud kontaktid, millel on piirangud, kui programm laieneb. Programmi vajadus uute õpetajate järele kasvab.	
Õpetajad pole koolitusest ühtlaselt osa saanud ja on võimalik asuda tööle keelekümbusõpetajana, ilma, et oleks läbinud ühtki tundi spetsiaalset koolitust. Pooled uutest õpetajatest leiavad, et nad ei ole tööks keelekümbusklassis ette valmistatud.	<ul style="list-style-type: none"> •Koolid ja Keelekümbuskeskus loovad koostöös õpetajate keelekümbusprogrammi sisseelamise plaani, mis sisaldab uue õpetaja juhendamist õppealajuhataja ning teiste õpetajate poolt, planeerimise ja meetodika koolitust. Keelekümbuskeskus teeb koostööd Praktika- ja Kutseastakeskustega kõrgkoolide juures uute keelekümbusõpetajate kutse aasta keelekümbusalase mooduli väljatöötamisel. •Keelekümbuskeskuse ja koolide koostöös loodud uute õpetajate sisseelamise tüüpkava on kättesaadav Keelekümbuskeskuse koduleheküljel.
Kuna uute õpetajate jaoks on uus väljakutse üks keelekümbusklassis töötamist enim motiveeriv asjaolu, siis on oluline neid julgustada kaasa rääkima programmi arendamisel.	<ul style="list-style-type: none"> •Uute õpetajate programmis hoidmiseks haaravad koolid neid kaasa programmi arendustegevusse ja otsustamisprotsessi ning väldivad sundi hakata rakendama nn keelekümbuse valmispaketti.

JÄRELDUSED	SOOVITUSED
Mitmed õpetajad tunnistavad, et mõned õpilased ei peaks keelekümbusklassis õppima, mis viitab sellele, et erivajadustega õpilased kujutavad keelekümbusprogrammile teatud väljakutset.	<ul style="list-style-type: none"> • Keelekümbuskeskus ja koolid otsustavad, kuidas erivajadustega õpilasi keelekümbusõppes paremini õpetada .
Kõrgkoolide osakaal õpetajate keelekümbuse alases täiendkoolituses on väike.	
Kuna osa keelekümbusklasside õpetajatest ei suhtle lapsevanematega kooli ja klassi lapsevanemate koosoleku ega ka muude infokanalite kaudu, on oht, et kahepoolse infovaeguse tõttu võib kannatada lapse õppimine.	<ul style="list-style-type: none"> • Suhtluse lapsevanematega kaasatakse kõik keelekümbusklassis töötavad õpetajad. Lapsevanemate koosoleku päevakorra väljatöötamise kaasatakse lapsevanemaid ja muudetakse koosolekud kahekõneliseks.
Lastevanematega suhtlemisel on alakasutatud mitmed infokanalid.	<ul style="list-style-type: none"> • Koolid võtavad infovahetuses aktiivsemalt kasutusele kooli kodulehekülje, sh avaliku foorumi, ja muudavad regulaarseks kirjalike materjalide saatmise lapsevanematele. Koolid toetavad keelekümbuslapsevanemate võrgustiku tegevuse käivitamist.
Õpilastele eesti keele keskkonna loomisel on alakasutatud koolivälised võimalused (inimesed, nähtav keelekeskkond).	<ul style="list-style-type: none"> • Õppeprotsessi planeerimisel lõimitakse õpetajate töökavadesse rohkem koolivälise keelekeskkonna esindajate osalust õppetundides.
Keelekümbusprogrammis uute õpetajate tunde külastatakse kooli juhtkonna ja teise õpetajate poolt keskmiselt vähem kui kogenud õpetajate tunde.	<ul style="list-style-type: none"> • Uute õpetajate toetamine (juhtkonna liikmete, mentorite jt tugiisikute poolt uue õpetaja juhendamine) viiakse tasakaalu tähelepanuga kogenud õpetajatele.
Õpetajate tunnivaatluste kasuteguri hinnangust järeldub, et kõigil tundide külastajatel on veel arenguruumi tõsta tagasiside tulemuslikkust.	<ul style="list-style-type: none"> • Tunnivaatlusi ja neile järgnevat kahekõne läbiviivad isikud arendavad vastavaid oskusi, sh selle tegevuse täpsemat eesmärgistamist.
Keelekümbusõpetajatel puudub reeglina oma ametijuhend.	<ul style="list-style-type: none"> • Koolid loovad keelekümbusõpetaja ametijuhendi, mis väljendab täpselt keelekümbusõpetaja pädevusi, õigusi ja kohustusi.
Programmis uute õpetajate üks suuremaid raskusi on psühholoogiline barjäär: kuidas on võimalik teises keeles õpetada ja ainet omandada.	<ul style="list-style-type: none"> • Uute õpetajate sisseelamisplaan sisaldab suhtlust keelekümbusprogrammi vanemate õpilastega, kes kirjeldavad realistlikult kohanemist ja õppimise käiku keelekümbusprogrammis.
Keelekümbusklasside väike õpilaste arv (keskmiselt 19 õpilast) ja piirangud õpilaste juurdetulekuks tavaprogrammist võib kujuneda koolidele finantsprobleemiks.	

Õpetamine keelekümbklusklassis

Eesmärk.....	45
Ajagraafik ja valim	45
Uurimisvahendid.....	45
Uurimisprotseduur	46
Tähelepanekud.....	46
Üldised tähelepanekud	46
Nähtud keelekümbkluskomponendid ja soovitused	46
Edutegurid	49
Üldised soovitused	49

EESMÄRK

Tunnivaatluste eesmärk oli välja selgitada, mil määral rakendatakse keelekümbklusmetoodika häid tavasid.

AJAGRAAFIK JA VALIM

Tunnivaatlused toimusid ajavahemikus november – detsember 2004; kahe vaatleja poolt vaadeldi 25 45minutilist tundi.

Tabel 7. Keelekümblusetundide vaatlus ainete ja klasside kaupa.

Klass	Tundide arv	Eesti keel	Mate- maatika	Loodus- õpetus	Ajalugu	Inimese- õpetus	Laulmine	Kehaline kasvatus
I	6	2	2	2				2
II	4	2	2					
III	2	1				1		
IV	6	5					1	
V	7	3		1	2	1		

UURIMISVAHENDID

Kasutati kaht tunnivaatluslehte ja üht üldhinnangu tabelit. Tunnivaatluslehed jagunesid temaatiliselt keelekümbluselementide kasutuse ja suhtluse protokolliks.

UURIMISPROTSEDUUR

Kõiki tunde külastas 2 vaatlejat.

Üks vaatleja töötas ühe tunni vältel ühega kahest vaatluslehest. Kumbki vaatleja täitis umbes pooled vaatluslehed ühel ja pooled teisel teemal. Tunni üldmulje tabeli täitsid mõlemad vaatlejad eraldi.

Koolide direktorid, õppealajuhatajad ja õpetajad olid vaatluse ajast, eesmärkidest, andmete edasisest kasutamisest ja andmete konfidentsiaalsusest informeeritud.

Koolide direktorid, õppealajuhatajad ja õpetajad ei olnud informeeritud vaatlustemaatikast ja uurimisvahendite sisust.

Õpetajad said tunnijärgselt võimaluse oma tundi kommenteerida ja lühikese tagasiside vaatlejatelt kestusega 10 – 45 minutit.

Teised vaatlejad

Enamuses vaadeldud tundides viibis kooli õppealajuhataja.

Mõnel korral viibis tundides direktor.

Mõnel korral viibisid tundides sama kooli teised õpetajad.

Ca pooltes tundides viibis Keelekümbluskeskuse juhataja.

TÄHELEPANEKUD

ÜLDISED TÄHELEPANEKUD

Õpetamise kvaliteet keelekümblusklassides on kõrge. Õpetajad on loonud suurepärase keelekümbluse kui õppemudeli vajadustele vastava õpikeskkonna. Õpilased on õpitegevusse haaratud.

NÄHTUD KEELEKÜMBLUSKOMPONENDID JA SOOVITUSED

Hindamisskaala:

Komponendi esinemissagedus nähtud tundides kordades:

hinnang 5 - alati (23 – 25 korda 25st);

hinnang 4 - peaaegu alati, valdavalt (16 - 22 korda 25st);

hinnang 3 - umbes pooltel juhtudel (10 - 15 korda 25st);

hinnang 2 - mõnikord (4 - 9 korda 25st);

hinnang 1 - harva (1 - 3 korda 25st);

hinnang 0 - mitte kunagi.

Keelekümbluskomponent	Hea praktika / nähtud keelekümbluskomponendid	Hinnang	Soovitused
Tunni keelelised eesmärgid	Tunni keele-eesmärgid on välja öeldud ja tegevused toetavad nende saavutamist (proaktiivne lähenemine).	1	Koolitus ja juhendatud praktika õpetajatele ja õppealajuhatajatele tundide keeletöö planeerimisest, keeleliste eesmärkide püstitamisest ja keele ning ainesisu lõimimisest.
	Keele-eesmärkidega tegeldakse spontaanselt, kuid mõtestatult (reaktiivne lähenemine).	4	
	Õpetajad keskenduvad nii ainele kui keelele.	3	

Keelekümbalus-komponent	Hea praktika / nähtud keelekümbaluskomponendid	Hinnang	Soovitused
Klassiruumi kujundus ja kirjalik keelekeskkond	Klassiruumi seintel olev keelematerjal toetab õppimist - I kooliaste.	4	Kooli üldruumide ja II kooliastme klassiruumide kujundamise põhimõtetes kokkuleppimine kooli tasemel.
	Klassiruumi seintel olev keelematerjal toetab õppimist - II kooliaste.	2	II kooliastme õpetajate otsus, kuidas seinu paremini keelekümbalusõppe toetuseks kasutada.
	Keelelist infot kandev materjal klassi seintel (sõnasedelid, plakatid jms) on paigutatud süsteemselt.	4	
	Seintel eksponeeritakse õpilaste töid.	3	Õpilaste (eriti II kooliaste) tööde sagedasem eksponeerimine klassides ja kooli üldruumides.
	Kasutatakse õppetöös kohast õppevara (õpikud, töövihikud, töölehed jms).	5	Jätkuv tsentraliseeritud õppematerjalide tootmine.
Klassiruumi kujundus ja kirjalik keelekeskkond	Õpilased töötavad iseseisvalt õpikeskustes.	0	Keelekümbaluskeskuse toetus õpetajatele ja koolijuhtidele õpikeskuste loomisel: õpikeskuse õppekomplekti (vahendid, tekstid jne) näidise loomine ja metoodilise juhendi koostamine ning nende levitamine koolides; kasutamise metoodika õpetamine ja juhendamine. Kooli raamatukogu kaasamine õpikeskuse loomisse, nt esimese sammuna õpikeskused raamatukogus, mis suurendab raamatukogu osalust programmi arendamises.
	Õppetöös kasutatakse autentseid tekste (ilukirjandus ja perioodika).	2	Autentsete tekstide kasutuse laiendamine (tarbetekstid jms).
	Klassiruumi mööbli paigutus võimaldab teha rühmatöid.	4	
	Klassis on piisavalt õppevahendeid ja tehnilisi vahendeid õppetöö läbiviimiseks.	4	Eksponeerivat laadi lugemisnurga sisseseadmine, mis kutsub õpilasi lugema.
Suuline keelekeskkond	Õpetaja räägib eesti keelt vabalt ja korrektselt.	5	Mitme kooli kohta ühe eesti logopeedi kaasamine õpilaste ja vajaduse korral õpetajate probleemide lahendamiseks.
	Õpetaja kasutab õpilaste tasemele vastavat sõnavara ja kõnetempot.	4	
	Õpetaja väldib liigselt õpetajalikku keelekasutust.	4	
	Õpetaja kasutab erinevaid suulise keele mudeleid, st teisi eesti keele kõnelejaid.	1	Teiste eesti keele kõnelejatega kontaktide suurendamine, korraldatud õpetajate või kooli juhtkonna poolt.
	Õpilased osalevad suulise keelekeskkonna loomises.	4	Parema tasakaalu loomine "1 küsimus – 1 vastus" suhtlusmudeli ja vestlusmudeli vahel.

Keelekümbalus-komponent	Hea praktika / nähtud keelekümbaluskomponendid	Hinnang	Soovitused
Õpilaste keeleoskuse arendamine	Õpetaja loob õpikeskkonna, kus õpilased julgevad eesti keelt kasutada, kartmata vigu teha.	4	
	Õpetaja häälestab õpilasi tunniks ja selle alaosadeks psühholoogiliselt, keeleliselt ja temaatiliselt.	3	Koolitus häälestustegevustest ja diskussioon õppetunni ülesehituse seaduspärasustest.
	Õpetaja annab selgeid tööjuhiseid, mille järgi õpilased suudavad toimida.	4	
	Õpetaja kasutab mitmekesiseid õpetamisstrateegiaid, arvestades õpilaste erivajadustega, sh tüdrukute ja poiste erinevate eelistuste ja vajadustega.	3	Õpetajate teadlikkuse arendamine sooliste erivajaduste arvestamisest õppeprotsessis.
	Õpetaja küsib tüdrukutelt ja poistelt võrdse raskusega küsimusi võrdse sagedusega.	4	Õppealajuhatajate ja teiste kolleegide tagasiside õpetajatele, kas nad kohtlevad poisse ja tüdrukuid võrdselt.
	Õpetaja võimaldab õpilastel õppida paarides ja väikestes rühmades.	4	Õpetajate koolitus rühmatöö tehnikast, eriti kogu klassi haaramine rühmatööde esitusse.
	Õpetaja pöörab tähelepanu keele osaoskuste (kuulamine, rääkimine, lugemine, kirjutamine) tasakaalustatud arendamisele.	5	
	Õpetaja soodustab õpilaste kriitilise ja loova mõtlemise arenemist, suunates õpilasi küsimuste abil minema teemasse sügavuti.	3	Analüüsi tasandi küsimuste osakaalu suurendamine õpetamisel.
	Õpilastele antakse küsimuste vastamisel aega mõtlemiseks.	1	Kõigile õpilastele mõtlemisaja võimaldamine, eriti analüüsi vajavate küsimuste puhul.
	Õpetaja selgitab välja õpilaste huvid ja arvestab nendega keelematerjali esitusel ja tegevuste korraldamisel.	2	Õpilastele huvipakkuvate teemade ja nendega seotud keelestruktuuride ja sõnavara lõimimine kooli õppekavasse. Empiiriline uuring: kas ja mil määral õpilaste huvid arvestamise toetab keele omandamist. Õpilaste huvid ja keeleliste vajaduste tähtsustamine kooli juhtkonna poolt ja selle temaatika peegeldus kooli tööplaanides.
Hindamine ja tagasiside	Õpetaja suunab õpilasi tunni käigus analüüsima oma õppimise käiku ja arendama õpioskusi.	2	Koolitused ja treeningud kõigile kooli juhtkonna liikmetele, keelekümbalus- ja mitte-keelekümbalusõpetajatele õpilaste hindamisest ja tagasiside andmisest:
	Õpetaja kasutab mitmekesiseid õpilaste hindamise ja tagasiside andmise võtteid.	2	vaatluslehtede kasutamine, rollimängud, sidusrühmadelt tagasiside saamine jne. Kogu õpetajate kollektiivi diskussioon ja kokkulepped
	Õpetaja hangib õpilastelt tagasisidet õpetamisstrateegiate kohta.	2	hindamisõhimõtete ja –meetodite osas.
	Õpetaja korraldab erinevatel viisidel õpilaste enese- ja kaaslaste hindamist.	2	Hindamistemaatika esiletõstmine õppealajuhatajate tööplaanides.

Keelekümbalus-komponent	Hea praktika / nähtud keelekümbaluskomponendid	Hinnang	Soovitused
	Õpetaja suhtleb õpilastega heatahtlikult, innustavalt ja positiivselt.	5	
	Õpetaja keskendub õpilaste vastustele tagasiside andmisel nii keelele kui õppesisule.	3	
	Õpetaja tähelepanu korrektse keele kasutusele parandab õpilaste keele kvaliteeti – I kooliaste.	5	
	Õpetaja tähelepanu korrektse keele kasutusele parandab õpilaste keele kvaliteeti - II kooliaste.	3	
	Õpilased on teadlikud hindamiskriteeriumidest.	1	

EDUTEGURID

Lisaks ülaltoodud õpikeskkonna ja õpetuse komponentidele, mis kuuluvad keelekümbaluse heasse praktikasse ja on varajase keelekümbaluse koolides ja tundides laialt levinud, tuli tunnivaatluste ja vestluste käigus välja veel rida tegureid, mis mõjutavad keelekümbaluse edu:

- õpetajate pühendumus;
- õpetajate kõrge motivatsioon;
- õpetajate tõsine huvi õpilaste heaolu vastu;
- suur hulk professionaalselt kõrgel tasemel õpetajaid.

ÜLDISED SOOVITUSED

1. Keelekümbaluskeskus selgitab välja, mis takistab õpetajaid õppeprotsessis juurutamast teatud põhimõtteid ja meetodeid, millele koolitustel on palju tähelepanu pööratud (nt õpikeskuste kasutamine, õpilaste hindamine, tundide eesmärgistamine).
2. Jätkub kohaliku omavalitsuse, koolijuhtide, õpetajate ja Keelekümbaluskeskuse vaheline koostöö ülaltoodud soovitude elluviimiseks.
3. Koolid muutuvad initsiatiivikamaks kasutamaks oma kogunud õpetajaid mentorite ja koolitajatena näidistundide andmisel, tunnivaatlustel ja nende tundide arutelu juhtimisel, uute keelekümbalusõpetajate juhendamisel ja hea keelekümbalusõppe praktika levitamisel. Samuti tuleb programmi arendamisele kasuks, kui koolijuhid määratlevad 1 – 2 prioriteetset pedagoogilist teemat aastaringseks õpetajatega aruteluks, kus eriliselt tõstetakse esile keelekümbaluse aspekt.

KOKKUVÕTE

Edutegurid	50
Programmi jätkusuutlikkus: riigi ja kohaliku omavalitsuse tasand.....	51
Programmi jätkusuutlikkus: kooli tasand.....	53
Programmi jätkusuutlikkus: klassi tasand.....	54

Selles peatükis tuuakse välja:

- esmatähtsad tegurid, mis on taganud varajase keelekümbelse pilootkoolides programmi juurutamise edu;
- programmi jätkusuutlikkuse tagamiseks vajalikud tingimused;
- tegevused, mis toetavad programmi jätkusuutlikku arengut.

Siin ei korrata kõiki järeldusi ning soovitusi kooli juhtimise ja õpetamise tasandil, mis on detailselt esitatud eelnevates peatükkides.

EDUTEGURID

Pilootkoolid on olnud edukad varajase keelekümbelse programmi rakendamisel. Alljärgnevalt on esitatud esmatähtsad edutegurid, mis on tuletatud uurimisandmestiku põhjal (koolijuhtide intervjuud, õpetajate ja lapsevanemate küsimustikud, tunnivaatlused, dokumentide uurimine).

RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TASEMEL

- Peamised sidusrühmad (nt HTM, lapsevanemad, õpetajad, poliitikud) on mõistnud keelekümbelse põhimõtteid ja toetavad programmi.
- Koolid on varustatud tsentraliseeritult toodetud ja programmi eesmärkidele vastava õppevaraga, mis on suures osas koostatud esimese põlvkonna keelekümbelse õpetajate eneste poolt.
- Sõltumatu keelekümbelse õpitulemuste uurimus on andnud sidusrühmadele otsuste kujundamiseks vajalikku informatsiooni.
- Kanada kolleegide poolt pakutud oskusteave ja hulk muid Kanada projekti poolt tehtud investeeringuid on soodustanud programmi paljude valdkondade arengut.
- Keelekümbelse keskus on koordineerinud programmi kõigi võtmevaldkondade tegevusi (õpetajate koolitus, õppematerjalide loomine, sidusrühmade kaasamine ja suhtlus).

KOOLI TASEMEL

- Koolid on leidnud head keelekümbelse õpetajad. Paljusid neist on tunnustatud kui meisterõpetajaid.
- Õpetajad on omandanud eduka keelekümbelse õppe korraldamiseks vajalikud teadmised ja oskused.

- Koolijuhid ja keelekümbusõpetajad on töötanud pühendunud ja missioonitundlikult, investeerinud palju aega ja energiat programmi juurutamisse.
- Koolijuhtidele ja õpetajatele on sidusrühmade poolt antud moraalset tuge ja tunnustust. Koolijuhid on jaganud tunnustust õpetajatele.
- Keelekümbuskeskuse poolt korraldatud koolituste kaudu on loodud tugev, kogunud keelekümbusõpetajate ja õppealajuhatajate meeskond, kes on juurutanud koolis head õpetamispraktikat ja koostöökultuuri.
- Koolijuhid on hästi toime tulnud programmi juurutamise ja arendamisega seotud riskide maandamisega.
- Koolid on pööranud võrdselt tähelepanu kõigi keelekümbusprogrammi eesmärkide saavutamisele (eesti ja vene keel ning võõrkeel ja kõik teised õppeained).
- Programm on võitnud lapsevanemate usalduse. Koolid on lapsevanemaid kahekõnele kutsunud ja loonud infovahetuseks erinevaid võimalusi.

KLASSIRUUMI TASEMEL

- Õpetajad töötavad pühendunult programmi elluviimisel.
- Õpetajatel on kõrge töömotivatsioon.
- Õpetajad on tõeliselt huvitatud õpilaste heast käekäigust.
- Õpetajad rakendavad oskuslikult keelekümbusmetoodikat.

Kui eelpool on kirjeldatud asjaolusid, mis on kindlustanud keelekümbusprogrammi edu käesoleva ajani, siis järgnevalt tuuakse välja soovitusel programmi jätkusuutlikkuse tõstmiseks.

PROGRAMMI JÄTKUSUUTLIKKUS: RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TASAND

VAJADUS	PÕHJUS	SOOVITUSED
- suurendada koolide ja teiste partnerite vastutust programmi rakendamisel	- programmi laienemisest ja arenemisest tulenev kasvav töömaht ületab Keelekümbuskeskuse praeguse jõudluse pakkuda koolidele samal tasemel toetust - Keelekümbuskeskuse strateegiline plaan näeb ette vastutuse osalist kandumist teistele partneritele	- keelekümbusprogrammi akrediteerimiseks selgete standardite väljatöötamine - akrediteerimisprotseduuri institutsionaliseerimine
- tagada Keelekümbuskeskuse suutlikkus programmi laienemise juhtimiseks	- Keelekümbuskeskus on koolide hinnangul programmi edu peamine faktor	- Keelekümbuskeskuse igaaastane organisatoorne audit lähtudes Keskuse strateegilistest eesmärkidest

VAJADUS	PÕHJUS	SOOVITUSED
- luua tingimused keelekümblus- ja tavakoolide koostööks	- tihedamad kontaktid ja suhtlus eesti emakeele rääkijatega toetavad õpilaste õppimist ja sidusrühmade kaasatust - võrgustiku olemasolu toetab koolidevahelist koostööd	- kohaliku omavalitsuse ja HTMi Koolivõrgu büroo suurem tähelepanu koolidevahelise koostöö (eeskätt vene ja eesti õppekeele koolide) toetamisele ja selle ootusega arvestamine kõikide koolide arengukavade kinnitamisel ja tegevuse hindamisel
- tagada keelekümblusprogrammi arenguvajaduste kajastatus koolide arengukavades	- keelekümbluse arenguvajaduste mitmekülgne kajastatus kooli arengukavas võimaldab suurendada sidusrühmade osalust ja programmi tõhusamat toetamist	- Keelekümbluskeskuse ja kohalike omavalitsuste koostöö seminaride korraldamiseks, mis aitavad koolide arengukavasid keelekümbluse vajadustele vastavalt uuendada
<i>-täiendada olemasolevat</i>	- viis koolijuhti kaheksast arvab, et ei tööta sel ametikohal 5 aasta pärast - varajase keelekümbluse programmi juurutamine tähendab minimaalselt 9aastast muudatuste protsessi. See nõuab, et juhtimisse panustataks märkimisväärselt palju aega pika perioodi jooksul. On raske keskenduda nii mitmeks aastaks ühele programmile. Tähelepanu langus oleks reaalne oht programmi arengule.	- keelekümblustemaatika lülitamine koolijuhtide täiendkoolitusse - koolide tunnustamise poliitika loomine koolijuhtide poolt - muutuste juhtimise, strateegilise ja töökavade planeerimise, aja juhtimise, tasustamis- ja tunnustamispoliitika loomise alane koolitus
- selgitada välja, kuidas keelekümblusprogramm mõjutab tavaprogrammi õpilasi, nende vanemaid ja õpetajaid	- teave tavaprogrammi õpilaste, nende vanemate ja õpetajate hoiakutest ja arvamustest aitab ära hoida “2 kooli ühes koolis” fenomeni - koolidel ja Keelekümbluskeskusel on tähtis teada võimaliku opositsiooni vaatekohti	- tavaprogrammi õpetajate ja õpilaste arvamuste uurimuse korraldamine; uuringu andmetel põhinevad soovitused uurimistulemuste ja soovituste avalik arutelu Keelekümbluskeskuse osavõtul

VAJADUS	PÕHJUS	SOOVIKES
- kindlustada keelekümbluskoolid piisava arvu vastava ettevalmistusega õpetajatega	- koolijuhtide hinnanguil on õpetajate olemasolu suurim väljakutse programmi arengu kindlustamisel - seda probleemi on koolidel raske lahendada ilma kohaliku omavalitsuse ja riikliku toetuseta	- kohaliku omavalitsuse ja riiklik plaan koolide kindlustamiseks õpetajatega, mis sisaldab tegevuste maksumust ja analüüsi, mis juhtub, kui õpetajate puuduse probleemi ei suudeta lahendada
- haarata koolide hoolekogud kaasa keelekümblusprogrammi arendamisse	- kooli hoolekogul on mitmeid võimalusi programmi arendamist toetada	- programmi käigu ja saavutuste tutvustamine koolide hoolekogudele keelekümbluse ja tava-programmi vanemate tasakaalustatud esindatus koolide hoolekogudes - lapsevanemate julgustamine ühinema Keelekümbluslapsevanemate Liiduga

PROGRAMMI JÄTKUSUUTLIKKUS: KOOLI TASAND

VAJADUS	PÕHJUS	SOOVIKES
- võtta kasutusele strateegiad uute keelekümblusõpetajate leidmiseks väljastpoolt kooli ja olemasolevate õpetajate toetamiseks	<i>-sobivate õpetajate leidmine</i> - praegu on enamus uusi õpetajaid tulnud väljastpoolt antud kooli; nende leidmiseks on koolijuhid kasutanud isiklike kontakte; pole tõenäoline, et isiklike kontaktide abil suudetakse rahuldada programmi edasisi kasvavaid vajadusi	- uute õpetajate värbamise strateegiate valiku mitmekesistamine - koolide, täpsemalt nt keelekümbluskoolide direktorite ühenduse koostöö kohaliku omavalitsuse, Keelekümbluslapsevanemate liiduga ja HTMiga uute keelekümblusõpetajate värbamiseks
- suurendada kooliväliste sidusrühmade huvitatust keelekümblusprogrammi toetamisest ja arendamisest	<i>-võimalused hankida täiendavaid</i> - kõigi koolide arusaam sidusrühmade vaatest koolile on teatud määral ebatäpne	- sidusrühmade ootuste täpsustamine koolide poolt ja sidusrühmadega kahekõne aktiveerimine - eestikeelse kogukonnaga kontaktide tekitamise ja hoidmise põhjalikum planeerimine - koolidevahelise koostöö suurenemine

VAJADUS	PÕHJUS	SOOITUSED
- toetada tõhusamalt uusi õpetajaid	- õpetajate küsimustikust ilmnes, et uute õpetajate tunde on vähem külastatud kui kogenud õpetajate tunde - uued õpetajad märkisid, et uus väljakutse on nende jaoks üks tugevamaid motivaatoreid - uued õpetajad märkisid, et neid motiveerib töötama keelekümbelklassi koolitusvõimalus, kuid andmetest ilmneb, et neid on oluliselt vähem koolitatud kui kogenud õpetajaid	- tunnikülastuste arvu suurendamine - koolituse mahu suurendamine, kaasates kooli kogenud õpetajaid juhendamaks, kuidas suurendada õpilaste hõivatust õppeprotsessis ja tõsta nende õpimotivatsiooni - noorte õpetajate osaluse suurendamine programmi arendustöös
- uuendada kooli arengukava keelekümbeluse arenguvajaduste paremaks rahuldamiseks	- keelekümbeluse arenguvajaduste mitmekülgne kajastatus kooli arengukavas võimaldab suurendada sidusrühmade osalust ja programmi tõhusamat toetamist - olemasolevaid arengukavasid on keelekümbeluse arenguvajaduste kavandamise osas võimalik süsteemsemateks muuta	- koolisisene audit keelekümbeluse kajastamise kohta kooli strateegilistes dokumentides - tagasiside koolisisestelt ja -välistelt sidusrühmadelt keelekümbeluse kajastuse selguse kohta
- analüüsida käesolevas aruandes sisalduvat informatsiooni ja soovitusi	- kollektiivi kaasamine prioriteetide määramisse ja otsuste tegemisse on tähtis tulevaste tegevuste õnnestumise seisukohalt	- käesoleva uurimisaruaruande arutelu koolides

PROGRAMMI JÄTKUSUUTLIKKUS: KLASSI TASAND

VAJADUS	PÕHJUS	SOOITUSED
- uurida enam õpilaste hu	- tunnivaatlustel ilmnes, et on veel arenguruumi õpilaste huvidega arvestamisel - õpilaste huvitatus ja õpimotivatsioon, eriti uue sõnavara ja keelendite omandamine paraneb seeläbi	- õpilastele huvipakkuvate teemade ja nendega seotud keelestruktuuride ja sõnavara lõimimine kooli õppekavasse - empiiriline uuring: kas ja mil määral õpilaste huvide arvestamise toetab keele omandamist - õpilaste huvide ja keeleliste vajaduste tähtsustamine kooli juhtkonna noolt ja selle temaatika

VAJADUS	PÕHJUS	SOOVITUSED
- arendada õpetajate ja koolijuhtide arusaamist hindamise mõjust õppimisele	- tunnivaatlustel ilmnes, et on veel arenguruumi hindamistegevuste mitmekesistamiseks ja tõhustamiseks - lastele on hindamise rakendamine oma teenis- tusse oluline osaoskus eluks ning selleks, et efektiivsemalt liikuda oma õpieesmärkide suunas	peegeldus kooli tööplaanides - mahukas koolitus hindamise ja tagasiside (kahekõne) teemal keelekümbluse ja tavaprogrammi õppealajuhatajatele ja kogunud õpetajatele: tüüp hindamise võtete ja maatriksite kasutamine, rollimängud, oma töö hindamise osaoskuse õpetamine, hindamisalase info jagamine õpilastega jne. - kogu õpetajate kollektiivi arutelu ja kokkulepped hindamispõhimõtete ja -meetodite osas - hindamistemaatika esiletõstmine õppealajuhatajate tööplaanides
- võtta aktiivsemalt kasutusele kriitilise ja loova mõtlemise arendamise strateegiaid, suunates õpilasi oma vastuseid sügavamalt argumenteerima	- tunnivaatlustel ilmnes, et on veel arenguruumi õpilaste iseseisva mõtlemise arendamise toetamisel	- analüüsi tasandi küsimuste osakaalu suurendamine õpetamisel - kõigile õpilastele pikema mõtlemisaja võimaldamine, eriti analüüsi vajavate küsimuste puhul - parema tasakaalu loomine "üks küsimus – üks vastus" suhtlusmudeli ja vestlus-mudeli vahel
- suurendada tähelepanu ja mitmekesistada strateegiaid erivajadustega õpilaste õpetamisel - diferentseerida tüdrukute ja poiste õpetamise strateegiaid	- <i>-enamus õpetajaid ei kasuta</i> - õpetajad ei kasuta tüdrukute ja poiste õpetamisel erinevaid strateegiaid	- koolitus koolijuhtidele ja õpetajatele erivajadustega õpilaste õpetamisest keelekümblusprogrammis - õpetajate teadlikkuse arendamine sooliste erivajaduste arvestamisest õppeprotsessis, selle teemaline koolitus